

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN EĞİTİMİ PROGRAMLARININ YAPISI: 2006-2018 PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

STRUCTURE OF SOCIAL STUDIES TEACHER TRAINING PROGRAMS: COMPARISON OF PROGRAMS IN 2006-2018

Ali Haydar AKARSU¹ Ayşegül YILMAZER² Yılmaz GEÇİT³

Başvuru Tarihi: 22.04.2019 Yayına Kabul Tarihi: 02.09.2020 DOI: 10.21764/maeuefd.556902
(Araştırma Makalesi)

Özet: Bu çalışmada 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programlarının farklı yönleriyle incelenmesi, karşılaştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde 2018 programının getirdiği yenilikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, nitel analiz yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Araştırmada 2006 ve 2018 yıllarında Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları” temel veri kaynakları olarak kabul edilmiş ve incelenmiştir. Çalışma kapsamında, meslek bilgisi, alan eğitimi ve genel kültür dersleri, ders saatleri, sayıları, kredileri, teori ve uygulamadaki oranları, zorunlu ve seçmeli derslerin dağılımları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Ayrıca yeni Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Lisans Programı’nın güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin bulgulara dayalı olarak tartışma ve öneriler sunulmuştur. Araştırma sonucunda 2006 programı kuramsal bilgiyi ve genel kültürü, 2018 programı ise alan bilgisini ve daha çok öğretmenlik meslek bilgisini önceleyen bir yaklaşımla hazırlandığı yorumuna ulaşılmıştır. Yeni programda uygulama dersleri yarı yarıya azalırken, alan eğitimi ve genel kültür derslerinin yüzdelik oranları düşürülmüş, meslek bilgisi derslerinin yüzdelik oranları ise arttırılmıştır. Ayrıca derslerin gerek sayıları gerek kredileri gerekse ders saatleri azaltılmış, bunların yanı sıra seçmeli ders sayıları arttırılıp, çeşitlendirilmiştir. İsmi değiştirilen zorunlu derslerin içeriklerinde büyük kısmı aynı olmakla birlikte kısmi değişiklikler yapıldığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Sosyal bilgiler öğretmenliği, öğretmen yetiştirme, lisans programı, doküman inceleme*

Abstract: In this study, it was aimed to examine, compare and evaluate Social Studies teacher programs in 2006 and 2018. For this purpose, the innovations brought by the 2018 program were tried to be revealed. In the research, document analysis technique which is one of the qualitative analysis methods was used. Document review covers the analysis of written materials containing information about the facts and events aimed to be investigated. In the research, "Social Studies Education Undergraduate Programs" prepared by the Council of Higher Education in 2006 and 2018 were accepted as basic data sources and examined. Within the scope of the work, the professional knowledge, field education and general culture courses, course hours, numbers, credits, theory and practice, the ratios of compulsory and elective courses have been analyzed comparatively. In addition, discussion and recommendations are presented based on new findings on the strengths and weaknesses of the Social Studies Teacher Education Undergraduate Program. As a result of the research, it was concluded that the 2006 program was prepared with an approach that prioritizes theoretical knowledge and general culture while the 2018 program prioritizes field knowledge and more teaching profession knowledge. In the new program, while the practice courses were reduced by half, the percentage of field education and general culture courses was reduced, and the percentage of professional knowledge courses was increased. In addition, the number of courses, credits and course hours was reduced. The number of elective courses has been increased and diversified. In compulsory courses whose names were changed, although most of the contents are the same, partial changes are observed.

Keywords: *Social Studies teaching, teacher training, undergraduate program, document examination.*

¹ Arş. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, e-mail:alihaydar.akarsu@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8531-0678

² Arş. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, e-mail:aysegul.yilmazer@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1331-9243

³ Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, e-mail:yilmaz.gecit@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7853-653X

Giriş

Bilgi çağı olarak da adlandırılan yaşadığımız dönemde farklı nitelik ve becerilere sahip hibrit “melez” bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitelikli ve çok yönlü insan yetiştirmenin önemli hale geldiği çağımızda, eğitim öğretim sürecinin temel ögesi olan öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu görevleri yerine getirebilecek öğretmenlerin ise kuşkusuz belirli niteliklere sahip olarak yetiş(tiril)mesi oldukça önemlidir. Yıldırım (2013) ortama bağlı olarak nitelikli öğretmenlerin değişik özellikler taşıyabileceğini belirtmektedir. Öğretmenlerin bu özelliklerini ise eğitim sistemlerinin felsefeleri ve öğretmen yetiştirme programına yansımaları belirlemektedir. Örneğin ABD’de etkili olmaya başlayan “öğretmenlikte profesyonelleşme” kavramı yerine “öğretmenliği öğrenme” kavramı kullanılmaktadır (Yıldırım, 2013). Böylece, öğretmenlerin karar verme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, çok yönlü olma gibi özelliklere sahip olmasının yanında, karar verme süreçleri, inançları, tutumları, algıları ve etik özellikleri de önemsenmeye başlanmıştır.

Toplumun eğitimden beklediği değerleri yerine getirmede en önemli faktörlerden biri de yine öğretmendir (Azar, 2011). Dolayısıyla öğretmenler, toplumun geleceği olan çocukları hayata hazırlanmada önemli bir role sahip oldukları gibi, öğretim programını uygulayan, öğrenciyle sürekli etkileşim içinde olan, toplumsal değerlerin aktarıcısı ve süreci değerlendiren kişiler olmaları bakımından sistemin baş aktörü olma sorumluluğunu da taşımaktadırlar (Gençtürk ve Sarpkaya, 2015). Ülkelerin geleceğe yönelik temel misyon ve vizyonunu gerçekleştirmek için, genç nüfusunu nitelikli ve etkin bir vatandaş olarak yetiştirme arzusu oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte iyi ve nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi önem kazanmaktadır (Tarman ve Adalar, 2016). Ülkelerin geleceğine yön veren nitelikli öğretmenlerin iyi bir şekilde yetiştirilmesi ise, büyük oranda hizmet öncesi eğitimin kalitesine (Azar, 2011) ve öğretmen yetiştirme programlarının niteliğine bağlıdır (Varış 1996; Girgin 2011).

Öğretmen yetiştirme programları okutulacak ders ve içeriklerden, öğrenme-öğretme süreçlerine, etkinliklere kadar birçok sürece yön vererek çalışmalara kılavuzluk etmektedir. Öğretmenlerin kazanması gereken temel bilgi, beceri ve değerler yaşanan zamanın şartlarına bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu bağlamda pek çok ülkedeki öğretmen yetiştirme süreç ve programları; değişen, küreselleşen dünya ve toplumsal şartlara, bilim ve teknolojiye ilerlemelere, konu alanlarındaki değişim ve gelişmelere, öğrenme-öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmelere paralel olarak gözden geçirilmekte ve yeniden

geliştirilmektedir (Özdemir, 2015). Gelişen ülkeler, yenileşme çabalarına paralel olarak eğitim sistemlerini güncellemekte, bu güncelleşme sürecinde de öğretmen yetiştirme sorunlarını çözebildikleri oranda başarılı olabilmektedirler (Gürkan,1993). Çünkü gelişmişliğin boyutlarından biri de iyi yetişmiş insan gücüdür (Azar, 2011). Kısaca bir eğitim sisteminin başarısı, büyük oranda sistemi işletecek öğretmenlerin niteliklerinin geliştirilmesine ve niceliğin arttırılmasına bağlıdır.

Türkiye’de nitelikli öğretmen yetiştirme sorunu Cumhuriyet dönemi boyunca devam etmiştir. 1974 yılında, 1739 sayılı Milli eğitim Temel Kanunu ile her düzeyde öğretmen yetiştirmek amacıyla iki yıllık eğitim enstitüleri açılmış ve öğretmen yetiştirme işi yükseköğrenim yoluyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Baskan, 2001). 1982 yılında yapılan değişiklikle ilkokul öğretmenlerinin eğitimi yüksekokullar tarafından, ortaokul ve liselere öğretmen yetiştirme ise üniversiteler tarafından yapılmıştır. Üniversitelerde bu programların öğrenim süreleri 4 yıla çıkartılmıştır. 1989 yılında ise eğitim yüksekokullarının öğrenim süresi iki yıldan dört yıla çıkarılmış ve öğretmen yetiştirme sürelerindeki ikilik büyük oranda giderilmiştir (Aydın ve Baskan, 2005). Ancak, 1997’ye kadar geçen süreçte nitelikli öğretmen yetiştirme sorunu tam anlamıyla çözümlenememiştir. 1994 yılında YÖK-Dünya Bankası tarafından yürütülen hizmet öncesi “Öğretmen Yetiştirme Projesi” kapsamında öğretmen yetiştirme sisteminde bir düzenleme sürecine girilmiş ve yeniden yapılanma ile öğretmen yetiştirme sistemi değiştirilmiş, 1998 yılında ise bu program uygulanmaya başlanmıştır. Böylece öğretmen yetiştirme işi YÖK’e devredilmiştir (YÖK, 1998). YÖK, 1997 yılında yaptığı düzenlemeyle Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirmek amacıyla, öğretmen yetiştirme sisteminde değişiklik yapılmış ve öğretmen yetiştirme programları yeniden düzenlemiştir (Kızılcıoğlu,2005).

1998’de uygulanan bu yeni programla birlikte Türkiye’de öğretmen yeterlilikleri de yeniden düzenlenmiştir. İlk olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve çeşitli üniversitelerin temsilcilerinden oluşan “Öğretmen Yeterlilikleri Komisyonu” oluşturulmuştur. Öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adayları üç tür alan kategorisinde eğitilmektedir. Bunlar 1739 sayılı kanuna uygun olarak “eğitme- öğretme yeterlilikleri”, “genel kültür bilgi ve becerileri” ve “özel alan bilgi ve becerileri” olmak üzere üç muhtevada hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur (Küçükahmet, 2007). Küçükahmet (2007) bu üç muhtevayı aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır.

Öğretmenlik meslek bilgisi: Öğretmen adayına kim, niçin, nerede, nasıl öğretmelidir? Sorularına cevap veren derslerdir.

Alan bilgisi: Öğretim alanı hakkında derin ve engin alan bilgisi veren derslerdir.

Genel kültür: Küçük bilgi, olgu ve olay kategorilerinin büyük strükture oturtmaya yaracak genel kültürü veren derslerdir.

Öğretmen yetiştirme programlarının iskeletini oluşturan bu üç muhteva, 2006 programında, “alan ve alan eğitimi”, “öğretmenlik meslek bilgisi”, “genel kültür” olarak yer alırken; 2018 programında ise, “alan eğitimi”, “meslek bilgisi”, “genel kültür” olarak yer almıştır.

Öğretim programlarının çağın gerektirdiği bilgi, iletişim ve teknolojik gelişmeler dikkate alarak yenilenip, geliştirilmeleri ve değişikliklerin bu programlara uygun biçimlerde yansıtılması oldukça önemlidir. Küreselleşen dünyada sürekli değişim ve gelişim sürecine ayak uydurabilmek amacıyla Türkiye’de de, yukarıda sunmuş olduğumuz zaman periyodunda farklı zaman aralıklarıyla öğretmen yetiştirme programlarında değişiklikler yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde bağımsız bir alan olarak Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının, Türk eğitim sistemindeki yerini alması ise ancak 1998 yılında yapılan değişiklikle mümkün olmuştur.

Sosyal Bilgiler lisans programının bazı araştırma sonuçları ve onların getirdiği eleştiriler doğrultusunda eksikliklerinin giderilmesine yönelik düzenlemeler ise 2006 yılında gerçekleştirilmiştir (Azar, 2011; Kaymakçı, 2012). Diğer bir değişiklik ise 2018 yılı itibarı ile yapılmış ve program 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Görüldüğü üzere son yirmi yıl içerisinde öğretmen yetiştirme programının üç defa değişmesi, Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının henüz istenilen düzeyde geliştirilemediğinin, ancak küresel alanda ki gelişmelere paralel olarak güncellenmeye çalışıldığının bir göstergesidir.

Literatüre baktığımızda süreç içerisinde değişen Sosyal Bilgiler lisans programları ile ilgili gerek Sosyal Bilgiler lisans programlarının karşılaştırılması ve değerlendirilmesi, gerekse içeriklerinin incelenmesi üzerine (Akhan (2015); Çoban (2010); Kaymakçı (2012); Mentiş Taş (2004); (Özav 2001); Tay (2017); Tonga (2012); Turan (2018); Ünlü ve Diğ. (2015); Yılmaz (2009)) farklı araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmayı yukarıdaki araştırmalardan ayıran temel fark, 2018 yılında uygulamaya geçirilmiş olan programın 2006 programı ile karşılaştırılıp iki programdaki benzerlik, farklılık ve yeniliklerin nicelik ve niteliksel olarak etraflıca değerlendirilmesidir. Bu sebeple, uygulamaya konulan yeni öğretmen yetiştirme programının, Sosyal Bilgiler öğretmenliğinin gerektirdiği nitelik ve nicelikler bakımından incelenmesi ve sürekli bir değerlendirme süreci içinde sorgulanması

önemli bulunmaktadır. Ayrıca, araştırmanın bulguları doğrultusunda yapılan tartışmaların, sonraki zamanlarda yapılacak olan değişiklik ve düzenlemelere katkı sunacağı varsayıldığından araştırma önemli bulunmaktadır.

Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programında yapılan değişiklikleri 2006 programı ile karşılaştırmak, “meslek bilgisi”, “alan eğitimi” ve “genel kültür” muhtevaları çerçevesinde değerlendirmek ve yeni programının getirdiği yenilikleri ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde ilk olarak meslek bilgisi, alan eğitimi ve genel kültür ders kategorileri, ders saatleri, sayıları, kredileri ve bu derslerin teori ve uygulama oranlarına ilişkin sayısal verileri incelenmiştir. İkinci olarak programlardaki zorunlu ve seçmeli derslerin dağılım karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve bu çerçevede yeni programa ilişkin etraflıca bir değerlendirme yapılmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinden olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2015). Dokümanlar görüşme ve gözlem gibi başka veri kaynakları ile kullanılabilmesi gibi, tek başına bir araştırmanın tüm veri setini de oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmanın veri setini tek başına Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından düzenlenen 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programları oluşturmaktadır. Dokümanların tek başına veri kaynağı olarak kullanıldığı durumlarda, doküman incelemesi; dokümanlara ulaşma, özgünlüğün kontrol edilmesi, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olarak belirlenen beş aşamada gerçekleştirilebilir (Forster 1995; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Tablo 1’de doküman inceleme aşamaları ve yapılan işlemler özetlenmiştir.

Tablo 1*Doküman İnceleme Aşama ve İşlemleri*

Doküman İnceleme Aşamaları	Doküman İnceleme İşlemleri
1. Dokümanlara Ulaşma	Araştırmada, 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programları doküman olarak incelenecektir. Bu kapsamda YÖK tarafından yayınlanan kılavuzlara hem basılı hem de YÖK'ün resmi web sayfasında online olarak ulaşılmıştır.
2. Özgünlüğü Kontrol Etme	YÖK tarafından yayımlanan ve resmi web sayfasından indirilen 2006 ve 2018 programlarına ait kılavuzlar karşılaştırılmış ve dokümanların orijinalliği kontrol edilmiştir.
3. Dokümanları Anlama	Programların belli bir sistematik içerisinde karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi için, dokümanlar araştırmacılar tarafından bağımsız olarak okunmuş ve araştırmacının problem durumu doğrultusunda dokümanlar analize hazır hale getirilmiştir.
4. Veriyi Analiz Etme	Veri analizi, Bailey (1982'den aktaran Yıldırım & Şimşek, 2006:197) tarafından belirlenen dört aşamada yürütülmüş olup detaylı açıklamalar veri analizi bölümünde tablo 2'de açıklanmıştır.
5. Veriyi Kullanma	Araştırmada kullanılan veriler, bütün kurum, kuruluş ve kişilerin erişimine açık olan YÖK'ün resmi web sayfasında mevcuttur. Dolayısıyla kullanılan veriler için ayrıca yasal bir izin almaya gerek duyulmamıştır. Elde edilen veriler bilimsel ve etik ilkeler çerçevesinde sistematik bir biçimde düzenlenmiş, karşılaştırmalar yapılarak yorumlanmış ve raporlaştırılmıştır.

Dokümanların analizi sırası ile; analize konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin seçilmesi, ve sayılaştırma olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilebilir (Bailey, 1982'den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2006). Tablo 2'de doküman analizi aşamaları ve yapılan işlemler özetlenmiştir.

Tablo 2*Doküman Analizi Aşama ve İşlemleri*

Doküman Analizi Aşamaları	Doküman Analiz İşlemleri
1. Analize konu olan veriden örneklem seçme,	Bu aşamada, araştırmacının örneklemine tipik durum örnekleme olarak belirlemişlerdir. Bu tür örnekleme amaç, çalışılan konu, durum, uygulama, yenilik konusunda yeterli bilgi sahibi olmayanları bilgilendirmek veya belirli bir durum hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamaktır (Patton, 1987 Akt. Yıldırım & Şimşek, 2006: 110). Bu araştırma, 2006 programından sonra yeniden düzenlenen 2018 programı ile yapılan değişiklikleri ortaya koymayı amaçlandığından örneklem olarak yalnızca 2006 ve 2018 programları değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmacının amacı öğretmen yetiştirme programlarının tarihsel analizini yapmak olmadığından 1997'de yeniden yapılanma kapsamında

hazırlanıp 1998’de uygulanan öğretmen yetiştirme programı örnekleme dışında bırakılmıştır.

2.Kategorilerin geliştirilmesi

Araştırmacılar tarafından belirlenen örnekleme oluşturan 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler lisans programları, her araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde okunup incelendikten sonra, programların karşılaştırılma yapılacağı muhtevalar ayrı ayrı belirlenmiş ve üzerinde uzlaşılan karşılaştırma kategorileri fikir birliği ile oluşturulmuştur. Böylelikle, eski ve yeni diye adlandırabileceğimiz bu programlar, ders saatleri ve kredileri, “Meslek Bilgisi”, “Genel Kültür” ve “Alan Eğitimi” derslerinin dağılımı, seçmeli dersler, muhtevalarına göre ders sayıları, programdan çıkarılan ve eklenen dersler, adı değişen ve aynı kalan dersler bakımından incelenmiş ve karşılaştırmalar yapılarak aradaki benzerlik, farklılık ve yenilikler belirlenecek biçimde kategoriler oluşturulmuştur.

3.Analiz biriminin seçilmesi

Analiz birimi olarak her iki programda yer alan ders isimleri, bu derslere ilişkin sayısal veriler ve ders içerikleri seçilmiştir.

4. Sayılaştırma

Bu aşamada, incelenen bu iki programdaki değişikliklerin daha sistematik olarak incelenebilmesi için ham veriler sayı, miktar ve yüzdeler kullanılarak araştırmacılar tarafından tablolarla ifade edilmiştir. Böylece elde edilen verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyuculara sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak; her iki programda yer alan “Meslek Bilgisi”, “Alan Eğitimi”, “Genel Kültür” derslerinin programdaki ders saatleri, yüzdeleri, programların toplam kredileri ve ders sayıları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. İkinci olarak, Programlarda yer alan seçmeli dersler, toplam ders sayısı, alınabilecek ders sayısı, toplam kredi ve program içindeki yüzdelik oranları bakımından karşılaştırılmıştır. Üçüncü olarak, 2018 programında zorunlu dersler grubundan çıkarılan ve eklenen dersler tespit edilmiştir. Son olarak, 2018 programı ile ismi değiştirilen ve aynı kalan dersler tespit edilmiş ve bu derslerden bazılarına ilişkin içerikler karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın geçerlilik ve iç güvenilirliğini (tutarlılığı) sağlamak amacıyla bulguların büyük bir kısmı yorum yapılmadan doğrudan aktarılmıştır. Böylece araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Elde edilen sayısal bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve yorumlanması, alinyazında yapılan diğer araştırma sonuçları ve araştırmacıların çıkarımları ile harmanlanarak gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada araştırmacılar, nitel araştırmanın doğası gereği, inceledikleri programlara ilişkin eleştirel değerlendirme ve önerilerini araştırmaya dahil etmişlerdir.

Sınırlılıklar

Alanyazında öğretmen eğitime ilişkin anlayışlar, dört başlık altında toplanmaktadır; program odaklı öğretmen eğitimi, yetiştirme odaklı öğretmen eğitimi, öğrenme odaklı öğretmen eğitimi ve ürün odaklı öğretmen eğitimi (Cochran-Smith ve Fries, 2008 akt. Yıldırım, 2013). Bu araştırmada öğretmen eğitime ilişkin yukarıda bahsedilen boyutlardan yalnızca “program odaklı öğretmen eğitimi” temel alınmıştır. Dolayısıyla araştırma sadece ilgili programlarla sınırlıdır.

2006 lisans programı seçmeli dersleri eğitim fakültelerindeki akademisyenler tarafından kendi uzmanlık alanları doğrultusunda belirlenmekteydi. Dolayısıyla farklı Üniversitelerde bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenliği seçmeli ders havuzlarında yer alan derslerde farklılık olduğu görülmektedir. Bu araştırmada değerlendirmeye alınan seçmeli dersler, araştırmacıların çalışmış olduğu üniversitenin eğitim fakültesinde 2015-2019 yılları arasında Sosyal Bilgiler eğitimi bölümünde okutulan derslerle sınırlıdır.

Bulgular, Yorum ve Tartışma

Bu bölümde, 2006 ve 2018 programlarının karşılıklı olarak incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorum ve tartışmalara yer verilmiştir.

Tablo 3

2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarına İlişkin Bulgular

Program Yılı		Teori Ders Saati	Uygulama Ders Saati	Toplam Ders Saati	Yüzelik Dilim	Alınan Toplam Ders Sayısı	Alınan Toplam Kredi
2006	Meslek Bilgisi Alan Eğitimi	34	14	48	%29	11	32
	Genel Kültür	79	8	87	%51	40	83
		29	6	35	%20	15	41
	Toplam	142	28	170	%100	66	156
2018	Meslek Bilgisi Alan Eğitimi	44	12	56	%34	22	27
	Genel Kültür	70	0	70	%48	34	50
		26	2	28	%18	12	70
Toplam	140	14	154	%100	68	147	

Tablo 3'te görüldüğü üzere, 2006 programında toplam ders saatlerinin 142'si teori dersleri ve 28'i uygulama dersleri olmak üzere toplamda 170 ders saati; 2018 programında ise toplam ders saatlerinin 140'ı teori, 14'ü uygulama olmak üzere toplamda 154 ders saatinden oluşmaktadır. Dolayısıyla 2006 programında toplam 170 olan ders saati yeni programda 154 ders saatine düşürülmüştür. Böylece yeni programdaki ders saatleri önceki programa göre %9.4 oranında azaltılmıştır. Bu bağlamda 2018 programında bulunan ders saatleri

uygulamada (%50), teoride ise (%9.5) oranında azaltılmıştır. 2006 programında sırasıyla 11 “Meslek Bilgisi”, 40 “Alan Eğitimi” ve 15 “Genel Kültür” dersi bulunurken 2018 programında ise 22 “Meslek Bilgisi”, 34 “Alan Eğitimi” ve 12 “Genel Kültür” dersi olduğu görülmektedir. 2006 programında alınan toplam 66 dersin kredisi 156 iken, 2018 programında alınan ders sayısı 2 arttırılıp toplamda 68 derse çıkarıldığı halde, bu derslerin toplam kredisi 147’ye düşürülmüştür. Bu değişiklikle, yeni programdaki ders sayısı, kredi sayısı ve ders saatleri 2006 programına göre, 2 ders fazla olmakla birlikte 9 kredi ve 16 saat daha azdır.

“Meslek Bilgisi” ders saatleri, teori ve uygulama düzeyinde incelendiğinde; 2006 programında 34 saat teori ve 14 saat uygulama olmak üzere toplamda 48; 2018 programında ise 44 saat teori ve 12 saat uygulama olmak üzere toplamda 56 ders saati olduğu görülmektedir. Meslek bilgisi teori ders saatlerinde önceki programa göre 10 saatlik (%13) bir artış yapılırken, uygulama ders saatlerinde 2 (%8.5) saatlik bir azalma olduğu görülmektedir.

“Alan Eğitimi” ders saatleri teori ve uygulama düzeyinde incelendiğinde; 2006 programında 79 saat teori ve 8 saat uygulama olmak üzere toplamda 87 ders saati olduğu görülmektedir. Buna karşın 2018 programında ise uygulama alanında ders saati yokken, tamamı teori olmak üzere toplamda 70 ders saati olduğu görülmektedir. Alan eğitimi derslerinin teori kısmında 9 (%8.8) ve uygulama saatlerinde ise, önceki programa göre 8 saatlik (%100) bir azalma olduğu görülmektedir.

“Genel Kültür” ders saatleri teori ve uygulama düzeyinde incelendiğinde ise; 2006 programında 29 saat teori ve 6 saat uygulama olmak üzere toplamda 35 ders saati olduğu görülürken, 2018 programında teori ders saati 26, uygulama ders saati ise 2 saat olmak üzere toplamda 28 ders saati olduğu görülmektedir. Önceki programa göre genel kültür teori derslerinde 3 saatlik (%9) bir azalma görülürken, uygulamada ise 4 saatlik (% 33) bir azalma olduğu görülmektedir.

İki program karşılaştırıldığında yeni programdaki ders saatlerinde önceki programa oranla %10’luk bir azalma olduğu görülmektedir. Bu azalmanın en fazla alan eğitimi derslerinde olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 4

2006 ve 2018 Programlarında Uygulama Ders Saatleri ve Kredilerine İlişkin Bulgular

		Dersler	2006			2018		
			T	U	K	T	U	K
Meslek Bilgisi	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı	2	2	3	2	0	2	
	Okul Deneyimi (2006)	1	4	3				
	Öğretmenlik Uygulaması II. (2018)				2	6	5	
	Özel Öğretim Yöntemleri I	2	2	3				
	Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5	2	6	5	
Ara Toplam		7	14	14	6	12	10	
Alan Eğitimi	Özel Öğretim Yöntemleri II	2	2	3				
	Sosyal Bilgiler ders kitabı incelemeleri	2	2	3				
	Sosyal Proje geliştirme	1	2	2				
	Drama	2	2	3				
Ara Toplam		7	8	11	---	---	---	
Genel Kültür	Bilgisayar I	2	2	3				
	Bilgisayar II	2	2	3				
	Topluma Hizmet uygulamaları	1	2	2	1	2	2	
	Ara Toplam	5	6	8	1	2	2	
Genel Toplam		19	28	33	7	14	14	

T: Teori U: Uygulama K: Kredi

Tablo 4’te görüldüğü üzere, 2006 programında “Meslek Bilgisi” derslerinin uygulama ders ve saatleri incelendiğinde “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersi 2 saat, “Özel Öğretim Yöntemleri” dersi 2 saat, “Okul Deneyimi” dersi 4 saat, “Öğretmenlik Uygulaması” dersi 6 saat, olmak üzere toplamda 14 ders saatinin uygulama olduğu görülmektedir. 2018 programında ise “Öğretmenlik Uygulaması I” dersi 6 saat, “Öğretmenlik Uygulaması II” dersi 6 saat olmak üzere toplamda 12 ders saati olduğu görülmektedir (YÖK, 2018). Yeni programda “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersi kaldırılıp yerine getirilen “Öğretim Teknolojileri” dersinin uygulama saatleri ise tamamen kaldırılmıştır.

2006 programında “Alan Eğitimi” derslerinin uygulama ders ve saatleri incelendiğinde, “Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri” 2 saat, “Özel Öğretim Yöntemleri” 2 saat, “Sosyal Proje Geliştirme” 2 saat, “Drama” 2 saat olmak üzere toplamda 8 saatlik uygulama dersleri olduğu görülürken; yeni programda ise alan eğitimi derslerinde uygulamaya yer verilmediği görülmektedir.

2006 programında “Genel Kültür” derslerinin uygulama ders ve saatleri incelendiğinde, “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi 2 saat, “Bilgisayar I” dersi 2 saat ve “Bilgisayar II” dersi 2 saat olmak üzere toplam 6 saatlik uygulamalı genel kültür dersi olduğu görülürken; 2018 programında yalnızca “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersinin uygulama saatinin 2

olarak aynen korunduğu, diğer genel kültür derslerinin uygulama saatlerinin ise tamamen kaldırıldığı görülmektedir.

Yapılan değişikliklerle yeni programdaki kredi ve ders saatleri, 2006 programına göre, 2 ders fazla; 9 kredi ve 16 saat daha azdır (Bkz. Tablo 3). YÖK (2018) , böylece hem öğretmen adaylarının program dışı (sosyal ve kültürel) etkinliklere katılabileceklerini, hem de okuldaki öğretmenlik uygulamalarına daha kolay gidebileceklerini varsaymaktadır. Öğretmen adaylarına bu esnek zamanın tanınması oldukça anlamlıdır. Ancak eğitim fakültelerinin mevcut fiziksel durumlarının öğrenciler için yeterli sosyal, kültürel ve yaşamsal yeterliliğe sahip olmadığı bilinmektedir (Yılmaz, 2009). Dolayısıyla öğretmen adaylarının kendilerini gerek akademik gerekse kişisel, sosyal olarak geliştirebileceği ortamların oluşturulması oldukça önemlidir.

2006 programında toplamda 28 saat olan uygulama derslerinin yeni programda yarı yarıya (% 50) azaltılarak 14 ders saatine düşürüldüğü görülmektedir. Oysaki öğretmen yetiştiren kurum programlarına titizlikle yerleştirilmesi gereken hususlardan biri de, uygulama faaliyetleridir (Küçükahmet, 2007). Öğretmenlik mesleği her ne kadar modern ve demokratik toplumlarda rehberlik etme, yönlendirme biçiminde algılansa da, Uçan (2001) en geniş anlamıyla öğretmenliği, “öğretme odaklı eğitimcilik” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla uzmanlık ve profesyonellik gerektiren (Darling-Hammond, 2010) bu mesleği icra edecek olan kişilerin, mesleğe başladıklarında işin bütün gereklerini ve inceliklerini hizmet öncesinde öğrenmiş olmaları önem arz etmektedir.

Bir öğretmen adayının gerekli mesleki tecrübeyi kazanması için uygulama dersleri oldukça önemlidir (Özmen, 2008; Kaya, 2009; Ermiş ve diğerleri, 2010). Bu görüş, 2017 yılında MEB tarafından yayınlanan “Öğretmen Strateji Belgesi’nde” de “*Öğretmenlik; doğası gereği, akademik temellerinin yanı sıra, büyük ölçüde iş başında geliştirilebilen bir meslektir. Bu gerçekten hareketle, öğretmen yetiştirme programlarının başarısının arttırılabilmesi için pratik uygulamalara daha çok yer verilmesi gerekmektedir*” biçiminde ifade edilmiştir. Bu sebeple öğretmen adaylarının teorik olarak elde edecekleri bilgileri uygulama imkânı bulabilecekleri derslere ve alanlara ihtiyaçları vardır. Öğretmenlik mesleğinin doğrudan muhatabı olan MEB’in öğretmen yetiştirme programlarındaki uygulama ve pratiğe yönelik yukarıdaki ifadesinin aksine uygulama derslerinin programdan büyük oranda kaldırılmış olması, yeni programın olumsuz özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Bu durum tıp fakültelerinde kadavra üzerinde uygulama yapmadan ameliyata girmeye veya simülasyon

ortamında eğitim almadan uçak kullanan pilotların yetiştirilmesine benzetilebilir. Çünkü öğretmen adayları okuldaki uygulama derslerine girmeden önce, materyal geliştirme, yöntem teknik ve stratejileri etkin kullanma, ders kitaplarını inceleyebilme gibi yeterlilikleri ancak uygulama derslerinde öğrenebilmektedirler. Bunun yanı sıra toplumsal projelerde sorumluluk edinme ve problem çözme gibi becerileri de uygulama derslerinde edinebilmektedirler. Bu anlamda lisans programındaki uygulama dersleri bir nevi öğretmenlik uygulama derslerinin hazırlık aşaması görevi görmektedir. Yeni düzenleme ile öğretmen adayları ısınma hareketleri yapmadan maça başlatılmaktadırlar. Bu durumda, öğretmen adaylarına derslere ilişkin materyal hazırlama becerilerinin nasıl kazandırılacağı ve uygulama olmadan bilişim teknolojileri eğitiminin nasıl verilebileceği? “Sanat ve Müze Eğitimi”, Afetler ve Afet Yönetimi”, “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” gibi programa yeni eklenen derslerin uygulama olmadan ne derece verilebileceği? Gibi sorular akla gelmektedir.

Örneğin, “Afetler ve Afet Yönetimi” dersinin ders içeriği incelendiğinde; afetlere hazırlık, afetlere müdahale ve afetlerde iyileştirme (YÖK, 2018) gibi uygulamaya ve pratiğe dönük bir işleyişten bahsedildiği görülmektedir. Ancak uygulaması olmayan bu derste, çevrelerindeki afet bölgelerini ziyaret etmeden, kurum içinde uygulamalı afet veya acil durum etkinlikleri gerçekleştirilmeden ve olası afet durumlarına karşı korunma ve müdahale becerileri geliştiremeden bir öğretmen nasıl afet yönetimini etkili öğrenebilecek ve uygulayabilecektir?

Öğretmenlik mesleğinin yalnızca alan bilgisinin kullanıldığı ve teorik sınırlar içinde sürdürülen bir meslek (MEB, 2017) olmadığı belirtilmektedir. Eğitim fakültelerinde neredeyse akademisyenlerin çoğunun öğrencilere yapısalcı eğitim anlayışını benimsetmeye çalıştığı, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye önem verdiği bir zamanda, öğretmenlerin sadece teorik bilgiler ile yani uygulama basamağının kullanılmayarak ya da kısmen uygulamalar kullanılarak yetiştirilmesi yeni Sosyal Bilgiler öğretmen yetiştirme programının diğer bir önemli sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili konuda yayınlanan “Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları Kılavuzu”nda, “*Uygulamaların sıfırlanmış olması bu uygulamaların yapılmayacağı anlamını taşımamaktadır ifadelerine*” yer verilmiştir (YÖK, 2018). Ancak bu uygulamaların nasıl yapılacağı ile ilgili herhangi bir ifade veya yönergeye yer verilmemiş olması uygulamaların yeterli ve etkili bir şekilde yapılıp yapılamayacağı, keyfi bir durum oluşturup oluşturmayacağı gibi başka soruları akla getirmektedir.

Diğer taraftan “Okul Deneyimi” ve “Öğretmenlik Uygulaması” derslerinin toplam 10 uygulama saatinden, “Öğretmenlik Uygulaması I ve II” olarak 12 uygulama saatine

çıkartılması, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Böylece öğretmen adayları daha uzun zaman diliminde okulda bulunabilir ve öğretmenlik uygulamasına katılabilir (YÖK, 2018). Doğanay ve diğerleri (2015) yaptıkları araştırmada, lisans eğitimi programlarındaki eksikliklerden birinin öğretmenlik uygulamasının yetersiz ve niteliksiz olması olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Okul uygulama ders sayısının artması aynı zamanda Doğanay ve arkadaşlarının belirttiği öğretmenlik uygulamasının süre bazındaki eksikliğinin giderilmesinde bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak bunun niceliksel bir gelişme olduğu ve nitelik sorununa ilişkin tartışmaları devam ettirdiği görülmektedir.

“Okul Deneyimi” ve “Öğretmenlik Uygulaması” derslerinin genel amacı, okulun yapısını ve okullardaki yaşamı tanıma, eğitim öğretim ortamını inceleme, deneyimli öğretmenleri sınıfta ders yaparken gözleme, adayların fakültedeki derslerde kazandıkları davranışları sergileyebilecek etkinlikler geliştirip uygulama, öğrenciler ile bireysel ve küçük gruplar halinde çalışma ve kısa süreli öğretmenlik deneyimi kazandırmaktır (Yiğit ve Alev, 2005). Önceki programda “Okul Deneyimi” ve “Öğretmenlik Uygulaması” gibi iki farklı içerikte öğretmenlik meslek bilgisi dersi mevcutken, yeni programla bu iki farklı içerik yerine daha çok öğretmenlik tecrübesi kazanmaya (öğretmenliğin provası ve öğrenmenin gerçek yaşam problemlerine uygulanması) yönelik tek bir içerikle “Öğretmenlik Uygulaması I ve II” dersleri bulunmaktadır. Ancak “Okul Deneyimi” dersi öğretmen, öğrenci ve adayların çalışacakları kurum ve kültürü gözlemleme fırsatı veren, öğretmen adayı ile okul ve öğrenciler arasında kademeli olarak bağ kuran gözlem ağırlıklı bir derstir. 1998 programında Okul Deneyimi I ve II dersleri mevcutken 2006 programında bu dersler birleştirilerek “Okul Deneyimi” dersi olarak okutulmuştur. Özmen (2008) Okul deneyimi I ve II derslerine ilişkin öğretmen görüşlerini araştırdığı çalışmada Okul Deneyimi II dersinin öğretmen adaylarının mesleki gelişimine daha çok katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Ermiş, Uygun ve İnel (2010) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Okul Deneyimi II dersi etkinliklerine ilişkin görüşlerini belirlemek için yaptıkları araştırmada, Okul Deneyimi II dersinin öğretmen adaylarının kendilerini geliştirmesine büyük oranda katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada, bazı öğretmen adaylarının bu dersin lisans eğitimi boyunca her dönem verilmesi ya da verildiği dönemlerin sayısının artırılmasını talep ettikleri görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda, “Okul Deneyimi” dersinin kaldırılmış olması programın olumsuz bir diğer özelliği olarak değerlendirilebilir.

Öğretmen yetiştiren kurumlarda programın en önemli boyutunu staj ve uygulama faaliyetleri oluşturmaktadır (Küçükahmet, 2007). Ancak 2006 ve 2018 programlarında staj ve uygulama

boyutunun 4. sınıfın 1 ve 2. dönemi ile sınırlandırılmış olması öğretmen adaylarının üç yıl boyunca okullardan uzak kalmalarına ve meslekleri ile ilgili herhangi bir uygulama fırsatı bulamamalarına neden olmaktadır (Tonga, 2012). Bu sebeple üç yıl boyunca teorik bilgilerle donanmış öğretmen adaylarının, 4. yılın başında okul ortamını deneyimlemeleri ve çalışacakları kurumları tanımaları oldukça önemlidir. Uygulama okulları eğitim fakültelerinde kazanılan teori ve ilkelerin hayata geçirildiği alanlardır. Öğretmen adaylarının, bu okullardaki etkinliklere katılmaları, deneme dersleri planlamaları, sınıf yönetimini tecrübe etmeleri ve bu süreci diğer paydaşlar ile değerlendirebilecekleri uygulama ortamı bulmaları, kuşkusuz geleceğin öğretmenlerine önemli avantajlar sağlayacaktır. Alan yazında mevcut bazı araştırma (Demircan, 2007; Özmen, 2008, Çelik ve Gül, 2018) sonuçları bu görüşü destekler niteliktedir. Bu tür uygulamalar yalnızca öğretmen adaylarının mesleki ve akademik gelişimine değil, aynı zamanda eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirmede gösterdikleri performansın görülmesi ve değerlendirilmesi bakımından da önemlidir.

21. yüzyıl öğretmenlerinin mesleklerine başlamadan önce okul, kurum ve eğitim öğretim atmosferini deneyimleyen, uygulama esnasında tecrübe edinen kişilerden seçilmesi Türkiye’de 90’lı yılların sonundan bu yana gerçekleştirilen bir uygulamadır. Bu sebeple okul uygulama derslerinin saatlerinin arttırılması ve adaylara bu kanalla tecrübe edindirilmeye çalışılması önemli bir gelişmedir. Ancak lisans eğitiminin ilk üç yılında okul deneyimine ilişkin herhangi bir dersin olmayışı öğretmen adaylarının okul ile kurulacakları tabii bağı büyük oranda geciktirmektedir. YÖK (2018) öğretmen lisans programlarını güncelleme gerekçelerinden birini “*Öğretmenlik uygulamalarının daha geniş bir zamana yayılması ve daha yapılandırılmış biçimde gerçekleştirilmesi*” şeklinde ifade etmektedir. Uçan (2001) ise öğretmen yetiştirme sürecini “*Öğretmenlik eğitimi temelde bir öğretmenleştirme sürecidir. Çağdaş öğretmenleştirme süreci üç boyutlu bir süreç olarak başlar, ilerler ve sonlanır. Bu bakımdan çağdaş öğretmenleştirme süreci üç boyutlu olarak lisans öğrenim sürecinin tüm yıllarına yayılan, her yıl adım adım ilerleyen ve aşama aşama yol alan, birike birike oluşan ve iç içe geçerek gelişen birikik ve geçişik bir süreçtir.*” şeklinde ifade etmektedir. Ancak yeni programda geniş bir zaman diliminden kasıt yalnızca ders sayısının teoride 1 ve uygulamada 2 saat arttırılması olmuştur. Oysa uzun zaman dilimi birkaç dönem boyunca, organize bir şekilde, paydaşlar arasında (MEB ve Üniversite) eşgüdümlü olarak devam ettirilen uygulamaları ve Uçan’ın (2001) ifade ettiği “*binişiklik*” ve “*geçişiklik*” kavramlarını akla getirmektedir. Fakat yeni programda sürece vurgu yapıldığı halde, değişikliğin yalnızca zaman (saat) bazında yapıldığı görülmektedir.

2006 programında toplam ders sayısı 66 iken, 2018’de bu sayı 68’e çıkarılmıştır. 2006’da 40 olan alan eğitimi ders sayısı, 2008’de 34’e düşürülmüş; 11 olan meslek bilgisi ders sayısı ise %100’lük bir artışla 22’ye çıkarılmış; 15 olan genel kültür dersleri ise yeni programla 12’ye düşürülmüştür (Bkz. Tablo 3). Sayısal olarak değerlendirildiğinde, alan eğitimi ve genel kültür derslerinde bir düşüş olduğu, meslek bilgisi ders sayılarında ise bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum yeni programın, öğretmenlerin meslek bilgisini ön plana çıkaran bir yapıda hazırlandığını göstermektedir. Oysaki 2006 yılında yapılan program değişikliğinin temel gerekçelerinden biri, 1998’de ki yeniden yapılanmada genel kültür derslerinin ihmal edilmiş olması olarak gösterilmiş ve 2006 programında genel kültür derslerinin sayısı arttırılmıştır. Böylece genel kültür derslerinin öğretmen adaylarının bakış açılarını geliştireceği ve çeşitli sorunlara daha geniş bir perspektiften bakmalarını sağlayacağı varsayılmıştır. Ancak 2018 programı ile genel kültür derslerinin sayısı tekrar düşürülmüştür. Bu durumda, yeni programı yapan kişi ve kurumların hangi gerekçeler veya araştırma sonuçlarına dayanarak bu değişiklikleri yaptıkları muallaktır.

YÖK’ün (2018) öğretmen yetiştirme lisans programlarını güncelleme gerekçelerinden bir diğeri ise “Alan eğitimine yönelik derslerle öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yeniden oluşturulması ve programlarda bunlara ağırlık verilmesi, öğretmenlik uygulamalarının daha geniş bir zamana yayılması ve daha yapılandırılmış bir biçimde gerçekleştirilmesi...” biçiminde ifade edilmiştir. Ancak alan eğitiminde 40 olan ders sayısının 34’e düşürülmüş olmasıyla, alan eğitimi ile ilgili amacın yerine getirilmediği görülmektedir. Diğer bir önemli husus ise yine YÖK’ün yukarıdaki ifadede öğretmenlik uygulamalarının daha yapılandırılmış bir biçimde uygulanmasına ilişkin bir program değiştirme gerekçesi sunduğu halde, programda bu gerekçeyi ders saatleri ve kredileri dışında karşılayacak bir düzenlemeye pek yer vermemiş olmasıdır.

Öğretmenlik eğitiminde alan eğitiminin, uygulama derslerinin ve okullardaki deneyimin etkisi ve rolü tartışılmazdır (Özmen, 2008; Ermiş ve diğerleri, 2010). Ancak alanında uzman bir öğretmenin bildiği konuyu öğretebilmesi, ders verdiği öğrencilerin seviyesine inmek için öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerini kullanması; anlamalarını sağlayabilmek için çeşitli yöntem, teknik ve materyallerden yararlanması, öğrencilerini etkili bir şekilde öğrenme ortamına sokabilmesi gibi pek çok önemli öğe öğretmenlik meslek bilgisi ile mümkün olabilmektedir (Kara ve Sağlam, 2014). Dolayısıyla meslek bilgisi ders sayılarında ki %100’lük artışın öğretmenlik meslek bilgisinin geliştirilmesi noktasında isabetli ve olumlu bir değişiklik olduğu söylenebilir. Ancak öğretmen yetiştirme programındaki bu yeni

düzenlemelerin istenilen hedefleri gerçekleştirebilmesi için gerek derslerin işleniş biçimi ve gerekse akademisyenlerin bu dersleri verebilecek minimum yeterliliklere sahip olması gibi tamamlayıcı diğer unsurların üzerinde ayrıca düşünülmesi gerekmektedir. Kara ve Sağlam (2014) araştırmalarında, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin işleniş ve dersle ilişkilendirilen performans göstergelerini kazandırmadaki etkililiği açısından ders saatleri, sınıf mevcudu, öğretim elemanı ve öğretmen adaylarının tutumlarının bu derslerin etkililiğini artırmada önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yılmaz (2009) lisans düzeyinde Sosyal Bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunları ortaya koyduğu araştırmada, yapılandırmacı yaklaşımın sadece teorik temelde ele alındığı, programın uygulanmasında bir çok etkenin göz önünde bulundurulmadığı, bazı akademisyenlerin yapılandırmacı yaklaşımı uygulamayla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadığı, genel kültür ve alan eğitimi alanındaki derslerin Fen-Edebiyat fakültesinde görevli öğretim elemanlarından yapılan transferlerle karşılanmaya çalışıldığı ve pedagojik formasyon bilgisi olmayan uzmanlarca derslerin okutulduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Özmen (2008) “Okul Deneyimi” I ve II derslerine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçladığı araştırmada, öğretim elemanlarının adaylara yeterince dönüt vermedikleri ve adaylara yeterince yardımcı olmadıkları, farklı öğretim elemanlarının farklı uygulamalar gerçekleştirdikleri, raporları değerlendirmede akademisyenlerin bir standardı olmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Doğanay ve diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırmada ise, öğretmen yetiştirme lisans programlarına ilişkin ön plana çıkan olumsuzluklar arasında öğretim elemanlarının niteliği ve eğitim programı yer almaktadır. Ancak 2018 programında Bologna sürecine uyum gibi değişiklikler dışında, öğretmen adaylarının tutum ve davranışları, akademisyenlerin yeterlilikleri, alan derslerini verebilecek akademisyenlerin potansiyeli gibi faktörlerin etkilerine ilişkin konularda programın nasıl işletileceğine ilişkin yukarıdaki araştırma sonuçlarına çözüm olabilecek yapısal düzenlemeler olmadığı görülmektedir. Oysa Yıldırım (2013) öğretmen eğitimi araştırmalarının analiz edilmesini, sistemin güçlü ve zayıf yönlerinin tespit edilerek yeniden yapılandırmalara yol gösterebilecek araştırmaların ışığında yenilenmeyi ve değişimi sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Tablo 5

2018 Sosyal Bilgiler Lisans Programında Zorunlu Dersler Grubundan Çıkarılan ve Eklenen Derslere İlişkin Bulgular

	2006 Programından çıkarılan zorunlu dersler	2018 Programına eklenen zorunlu dersler
Meslek Bilgisi	1. Özel Öğretim Yöntemleri I	1. Eğitim Psikolojisi
	2. Program Geliştirme	2. Eğitim Sosyolojisi
	3. Okul Deneyimi	3. Eğitim Felsefesi
Alan Eğitimi	4. Sosyal Psikoloji	4. Eğitimde Ahlak ve Etik
	5. Arkeoloji	5. Öğretmenlik Uygulaması II
	6. Sosyoloji	6. Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları
	7.Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı	8. İlk Türk İslam Devletleri Tarihi
	8. Felsefe	7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları
	9. Ekonomi	9. Sosyal Bilgiler Öğretimi I
	10. Temel Hukuk	10. Sosyal Bilgiler Öğretimi II
	11. Sanat ve Estetik	11. Afetler ve Afet Yönetimi
	12. Ülkeler Coğrafyası	12. Sanat ve Müze Eğitimi
	13. İnsan İlişkileri ve İletişimi	13. Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi
	14. Çağdaş Dünya Tarihi	14. Karakter ve Değer Eğitimi
	15. Siyasi Coğrafya	
	16. Drama	
	17. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri	
	18. Günümüz Dünya Sorunları	
19. Özel Öğretim Yöntemleri II		
Genel Kültür	20. Bilgisayar I	15. Bilişim Teknolojileri
	21. Bilgisayar II	

Tablo 5’te görüldüğü üzere, 2006 programında yer alan 3 meslek bilgisi, 16 alan eğitimi ve 2 genel kültür dersi olmak üzere toplamda 21 dersin programdan çıkarıldığı ve bunların yerine, 5 meslek bilgisi, 9 alan eğitimi ve 1 genel kültür dersi olmak üzere toplamda 15 yeni isimli dersin 2018 programında yer aldığı görülmektedir. Okutulan derslerin sayılarında bir artış sağlanmış olsa da, sosyal bilgilerin disiplinler arası özelliğini yansıtan çok sayıda (Arkeoloji, felsefe, sosyoloji, ekonomi, sanat ve estetik, ülkeler coğrafyası, çağdaş dünya tarihi, siyasi coğrafya, günümüz dünya sorunları vb.) alan dersinin programdan çıkartıldığı görülmektedir. 2006 programında bulunmayan bazı derslerin ise 2018 programına eklendiği görülmektedir. Tablo 5’te görüldüğü üzere bu derslerin “alan eğitimi” (9 ders) ve “meslek bilgisi” (5 ders) kategorilerinde yoğunluk kazandığı “genel kültür” kategorisinde ise (bir ders) olduğu görülmektedir.

2018 programında zorunlu dersler grubunda yapılan önemli değişikliklerden biri, 2006 programında “Alan Eğitimi” kategorisinde yer alan ve daha kapsamlı bir ifade ve içeriğe sahip olan sosyal psikoloji, sosyoloji ve felsefe derslerinin, 2018 programı ile birlikte eğitim kavramı ile ilişkilendirilerek bu derslerin “Eğitim Psikolojisi”, “Eğitim Sosyolojisi” ve “Eğitim Felsefesi” şeklinde değiştirilip meslek bilgisi kategorisindeki derslere eklenmesi olmuştur. Türkiye’de, 1964-1965 yılında öğretmen yetiştirmek için açılan Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde öğretmenlik meslek bilgisi dersleri “Eğitim Sosyolojisi” ve “Eğitim Psikolojisi” olarak okutulmaktaydı (Küçükahmet, 2007). Yeni programdaki değişikliklerle 1997 ve 2006 programlarındaki uygulamalardan vazgeçilerek 55 yıl önceki haline dönmüştür. Böylece bu disiplinlerin eğitime etkileri ve eğitim kavramının; psikolojik, sosyolojik ve en önemlisi felsefi temelleri ile ilişkilendirilmesine önem verilmeye çalışılmıştır denilebilir. Yapılan değişikliğin yerinde olmasına karşın, bu dersleri verebilecek akademisyenlerin mevcudiyeti ya da yeterliliği sorusu akla gelmektedir. Bu kaygıyı, Doğanay ve diğerleri (2015) “*Eğitimin felsefi temelleri ve eğitim programlarına etkisi*” şeklinde ifade edilen “*eğitim programı*” kavramıyla doğrudan ilişkili olan “*Felsefe*” dersini yürütecek *öğretim elemanının uzmanlığının sadece felsefe alanında olması yeterli midir?*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu sorular eğitim programlarıyla doğrudan ilişkili olan “Eğitim Psikolojisi” ve “Eğitim Sosyolojisi” dersleri içinde sorulabilir.

Bir diğer önemli değişiklik ise, 2006 programında meslek bilgisi dersleri kategorisinde olan “Özel Öğretim Yöntemleri I” ve alan bilgisi kategorisinde olan “Özel Öğretim Yöntemleri II” derslerinin yeni programdan çıkartılmasıdır. Çıkartılan bu derslerin yerine, bu derslerin içeriğini karşılayacak hatta yukarıda değinilen alana özgüllüğü sağlayacak olan “Sosyal Bilgiler Öğretimi I” ve “Sosyal Bilgiler Öğretimi II” isimli dersler yeni programa alan eğitimi kategorisinde eklenmiştir. Böylece hem önceki programda iki farklı kategoride ifade edilen bu derslerin alan eğitimi kategorisinde verilmesi bu ikiliği ortadan kaldırmış, hem de önceki programdaki içerik büyük oranda değiştirilerek, benimsenen ilke, yöntem, teknik, içerik, strateji ve yaklaşımların uygulanmalı olarak işlenmesine fırsat verilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretimi alanına özgü becerilerin öğretilmesi, Sosyal Bilgilere özgü ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılması, alana özgü materyallerin geliştirilip kullanılması gibi uygulamalar bu derslerin kapsamına alınmıştır.

“Eğitimde Ahlak ve Etik” dersi meslek bilgisi”, “Karakter ve Değer Eğitimi” adlı diğer bir ders ise “alan eğitimi” kategorisinde yeni programa eklenmiş böylece meslek etiği konularına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. YÖK (2018) bu dersleri programa koyma

gerekçesini; “*Gerek yükseköğretim alanında gerekse eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanında, giderek etik, moral, ahlaki, kültürel konuların önem kazandığı ve bu konularla ilgili sorunların önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bu nedenle yeni lisans programlarında öğretmen adaylarının, alanıyla ilgili mesleki bilgi ve beceriler yönünden yeterli bir donanıma sahip olmaları yanında sosyal, kültürel, moral, entelektüel yönlerden donanımlı ve gelişmiş bir kişiliğe sahip olarak yetiştirilmesi, daha insani ve erdemli bir ülkenin ve dünyanın inşasında aktif rol alacak ahlaki ve kültürel liderler olarak yetiştirilmesi beklenmektedir*” şeklinde belirtmiştir. Bu derslerden ilki lisans eğitiminin 3. yılının II. yarıyılına ve ikinci ders ise 4. yılın II. yarıyılına konmuştur. Derslerin içeriklerine bakıldığında, ahlak ve etikle ilgili temel kavram ve teoriler, sosyal, kültürel, ahlaki ve etik yönleriyle öğretmenlik mesleği, eğitimin bütün paydaşlarının sahip olması gereken etik ve ahlaki değerler, kişilik, değer, erdem, ahlak, huy, mizaç vb. kavramlar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla eğitim fakültelerine öğretmen olmak üzere yetiştirilen adayların fakülteye alımı aşamasında kullanılması gereken bu kriterlerin, eğitim fakültesine başlamış ve 2.5-3.5 yıl öğrenim görmüş adaylara bu derslerin verilmesi çok yerinde ve isabetli değildir. Bu durum bazı derslerin dönemlere rastlantısal olarak dağıtıldığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü eğitim fakültesine yeni başlayan bir adayın eğitim-öğretim ilk yarıyıllarında öğretmenlik mesleğine mensup olacak kişilerde bulunması gereken ahlaki ve etik değerlerin farkına varması, mesleki bilinç ve gelişimini bu yönde devam ettirmesi çok daha isabetli olacaktır. Dolayısıyla bu iki dersin dönemlerinin, gelecek yıllarda yapılacak değişikliklerde yeniden düşünülmesi ve daha erken dönemlerde okutulması öğretmenlerin meslek etiğini eğitim hayatlarının daha başında kazanmasında daha isabetli olabilir. Bir diğer paradigmatik sorun ise, öğretmenlik mesleğinin kendisinin bir değerler sistemi olarak ele alınmayıp, değerler sisteminin “Karakter ve Değer Eğitimi” ve “Eğitimde Ahlak ve Etik” gibi dersler ile sınırlandırılmış olmasıdır. Oysaki Clinton (1993’ten Akt. Kenan, 2009) insan tabiatının gerçekliğini ve ruhunu kavrayamadığımız, insani değerlerin derinliklerine inemediğimiz müddetçe, gerçekleşmesi için peşinde koştuğumuz, yoğun çabalar sarf ettiğimiz hiçbir şeyin asıl hedefimize bizi götüremeyeceğini belirtmektedir. Bu sebeple değerler eğitimi, felsefi ve tarihi temeller üzerine inşa edilmelidir. Değerlerin yemek sofrasında, yolda yürürken, sohbet ederken, tartışırken, gezerken, çalışırken kısaca yaşamın her alanında edinilmesi çok daha önemlidir. Yaşamın kendisinin bir değer olarak görüldüğü bir değerler eğitimi sistemini oluşturmak en temel hedef olmalıdır. Birey, ileriki dönemlerde kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev görecektir değerleri, ancak yaşarken hayatı deneyimlerken kazanabilir. Dolayısıyla bir öğretmen adayı için değer, ahlak

ve etik bir ders konusu olmaktan çok, hayatının bütün süreçlerinde, deneyimlerle kazanılmış bir hayat tarzı olarak görülmelidir.

“Alan Eğitimi” kategorisinde yeni programa eklenen bir diğer ders olan “Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları” dersi ise Sosyal Bilgilerin doğasına ve Sosyal Bilgiler öğretiminin adına uygun bir içerikle, Sosyal Bilgiler öğretiminde güncel eğilim ve sorunların, sosyal, kültürel ve ekonomik bir bakış açısı ile Sosyal Bilgilerin etkili öğretiminin önemsendiği şekilde yorumlanabilir. Bu yönüyle programa eklenen bu yeni ders Sosyal Bilgilerin kendine özgü bir alan olarak algılanmasında ve kendi kuramsal ve felsefi bağlamını oluşturması bakımından önemlidir. Sosyal Bilgiler her ne kadar bağımsız bir ders olarak ilköğretim müfredatında yer alsada yapılan çalışmalar (Ata, 2005; Günden, 1995) bu dersin tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak algılandığı ve o yönde eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildi yönündedir. Tanrıoğen (2006:13) Sosyal Bilgilerin bir disiplin olmadığını ve kendi bilgisi üretmediğini ancak; tarih, coğrafya, sosyoloji, felsefe, psikoloji gibi sosyal bilim disiplinlerin üretmiş olduğu ilke, genelleme ve kuramları kullandığını belirtmektedir. Dolayısıyla programa eklenen bazı alan eğitimi dersleri ile diğer bilimlerin üretmiş oldukları bilgilerin, ne kadar? Nasıl? Ne şekilde? Verileceğine ilişkin yönetsel bir perspektif oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu dersler, alana özgü bir felsefi anlayışın oluşturulmasında önemli bulunmaktadır.

Tablo 5’te görüldüğü üzere, programdan çıkarılan toplam 21 zorunlu dersten 6 dersin yerine bu derslerin içeriklerini kısmen karşılayabilecek Tablo 6’da verilen bazı seçmeli dersler konulmuştur. Örneğin, “Ekonomi” dersinin yerine “Ekonomi ve Girişimcilik” ve “Türkiye’nin Ekonomik Yapısı” dersleri, “Temel Hukuk” dersi yerine “Eğitim Hukuku” ve “Türk Hukuk Sistemi” dersleri, “Program Geliştirme” dersi yerine “Eğitimde Program Geliştirme” dersi, “Drama” dersi yerine “Eğitimde Drama” ve “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama” dersleri konulmuştur. “Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri” ve “Günümüz Dünya Sorunları” dersleri ise aynı isim ve hemen hemen benzer içeriklerle zorunlu ders olmaktan çıkartılarak, alan eğitimi seçmeli dersler grubuna alınmıştır. Ayrıca “İnsan İlişkileri ve İletişim dersi” ise aynı isim ve benzer içerikle genel kültür seçmeli ders grubunda yer almaktadır. Ülkemizin deprem kuşağında olması, küresel ısınma, iklim değişikliği son zamanlarda artan toprak kaybı, sel baskınlarının artması, risk ve zararların azaltılması, doğal ve beşeri afetler vb. sorunlardan olsa gerek yeni programa “Afetler ve Afet Yönetimi” dersinin eklenmesi yerinde bir yenilik olarak görülebilir. Yine büyük bir bilgi kirliliğinin yaşandığı çağımızda eleştirel bir bakış açısının kazandırılması, bilinçli vatandaş ve medyadan

doğru ve etkili yararlanma, farklı bilgilere ulaşma, bu bilgileri çözümlene ve değerlendirme noktasında “Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi” dersinin konulması çağımızın ihtiyaç duyduğu eleştiren, seçen ve doğru bilgilere ulaşmayı amaç edinen öğretmen profilinin yetiştirilmesinde oldukça önemlidir. Ancak Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı, Çağdaş Dünya Tarihi, Sosyal Psikoloji, Arkeoloji, Sosyoloji, Felsefe, Ülkeler Coğrafyası, Sanat ve Estetik, Temel Hukuk, Ekonomi, İnsan İlişkileri ve İletişim, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Günümüz Dünya Sorunları, Drama ve Sosyal Proje Geliştirme derslerinin bazılarının isimleri değiştirilerek içeriklerinde kısmi değişiklikler yapılması ya da tamamen programdan çıkartılması alan eğitimini olumsuz etkileyen önemli bir değişiklik olarak düşünülebilir. Bu değişiklik Sosyal Bilgiler dersinin çok farklı sosyal bilim dallarından ve konu alanlarından oluşan disiplinler arası yaklaşımına ters düşmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sahip olması gereken alan eğitimi derslerinin çeşitliliğini ve derinliğini büyük ölçüde sekteye uğratmaktadır.

Programın güncellenmesine ilişkin YÖK’ün gerekçelerinden bir diğeri ise, yeni programın “*Milli Eğitim Bakanlığı’nın yeniden hazırlayarak uygulamaya koyduğu ders programlarıyla uyumlu hale getirilmesi*” biçiminde ifade edilmiştir (YÖK, 2018:10). Yeni programda “Ekonomi” dersinin kaldırıldığı görülmektedir. Bu dersin içeriğini kısmen karşılayacak “Ekonomi ve Girişimcilik” dersi ise genel kültür alanı seçmeli dersi olarak programa dâhil edilmiştir. Dolayısıyla bu dersi lisans öğrenimi boyunca hiç almak istemeyecek adaylar olması muhtemeldir. Ancak İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” konu alanında, öğrencinin yaşadığı yerdeki ekonomik faaliyetler, ekonomi ve yaşam, üretim, girişimcilik, çevresindeki meslekleri tanıma, ekonomi için yeni fikirler oluşturma, ekonomik haklarını kullanma gibi ekonomi okuryazarlığını geliştirecek konular mevcuttur. “Ekonomi ve Girişimcilik” dersini almayan öğretmenlerin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” konu alanında var olan konuları işleme biçimiyle bu dersi alan öğretmenin işleme biçimi arasında olası farklılıkların oluşması muhtemeldir. Benzer şekilde “Ülkeler Coğrafyası” derslerinin kaldırılması özellikle 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler programındaki “Küresel Bağlantılar” konu alanı içerikleri ile tezat düşmektedir. Bu konu alanında diğer dünya ülkeleri ve bu ülkeler ile ülkemizin irtibatları, ithalat ve ihracat ilişkileri, dünya ekonomisi vb. konu içerikleri ile uyumsuzluklar yaşanacağı düşünülmektedir. Bu sebeple yeni programın, MEB’in hazırlayarak 2017 yılında uygulamaya koyduğu “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı” ile bütünüyle paralel bir yapı oluşturma iddiası zayıf kalmıştır.

“İnsan İlişkileri ve İletişimi” dersinin programdan kaldırılmış olması, öğrenciler, veliler, meslektaşlar ve diğer sosyal kurum ve kişiler ile doğru ve etkili iletişim kurmak zorunda olan öğretmen adaylarının öğretmenleştirilme sürecini olumsuz etkileyen bir diğer değişiklik olarak düşünülebilir. Son olarak genel kültür alanındaki “Bilgisayar I” ve “Bilgisayar II” dersleri kaldırılmış olup, bu derslerin yerine, güncel teknolojileri içine alan “Bilişim Teknolojileri” dersi ve eğitim öğretimle alakalı teknolojileri içeren “Öğretim Teknolojileri” dersi eklenmiştir (YÖK, 2018).

Tablo 6

2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Seçmeli Dersler Bakımından Karşılaştırılması

	2006 Programı Seçmeli Ders Grubu		2018 Programı Seçmeli Ders Grubu	
	Alınabilecek ders sayısı	Alınan Kredi	Alınabilecek ders sayısı	Alınan Kredi
Meslek Bilgisi	1. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi,		1. Açık ve Uzaktan Öğrenme	
	2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Alan Çalışması,		2. Çocuk Psikolojisi	
	3. Eğitimde Yeni Yönelimler		3. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	
	4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	2	4. Eğitim Hukuku	4
	5. Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi		5. Eğitim Antropolojisi	
	6. Eğitimde Bireysel Farklılıklar		6. Eğitim Tarihi	
	7. Sosyal Bilgilerde Öğrenme Düşünce Gelişimi		7. Eğitimde Drama	
	8. Sosyal Beceri Eğitimi		8. Eğitimde Program Dışı Etkinlikler	
		9. Eğitimde Program Geliştirme		
		10. Eğitimde Proje Hazırlama		
		11. Eleştirel ve Analitik Düşünme		
		12. Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi		
		13. Kapsayıcı Eğitim		
		14. Karşılaştırmalı Eğitim		
		15. Mikro Öğretim		
		16. Müze Eğitimi		
		17. Okul Dışı Öğrenme Ortamları		
		18. Öğrenme Güçlüğü		
		19. Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama		
		20. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim		
		21. Yetişkin Eğitimi		
		22. Hayat Boyu Öğrenme		

Alan Eğitimi	1. Selçuklu Tarihi			1. Çevre Eğitimi,		
	2. Turizm Coğrafyası			2. Günümüz Dünya Sorunları		
	3. Osmanlı Medeniyet Tarihi			3. Harita Bilgisi ve Uygulamaları		
	4. Çevre Sorunları Coğrafyası	2	4	4. Küreselleşme ve Toplum		
	5. Türk Kültürü Tarihi			5. Sınıf İçi Öğrenmelerim	6	12
	6. Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca)			Değerlendirilmesi		
				6. Sosyal Bilgiler ders Kitabı İncelemesi		
				7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel-Çocuk Oyunları		
				8. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama		
				9. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı		
				10. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt		
				11. Yerel ve Sözlü Tarih		
				12. Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri		
				13. Türk Hukuk Sistemi		
			14. Türkiye'nin Ekonomik Yapısı			
Genel Kültür	1. Medya Okuryazarlığı			1. Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele		
	2. Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası			2. Beslenme ve Sağlık		
	3. Bilimin Doğası ve Bilim Tarihi	3	6	3. Bilim Tarihi ve Felsefesi	6	12
	4. Türk Dünyası			4. Bilim ve Araştırma Etiği		
	5. Görsel Sanatlar Eğitimi			5. Ekonomi ve Girişimcilik		
	6. Ritim Destekli Etkinliklerle Müzik			6. Geleneksel Türk El Sanatları		
	7. Popüler Kültür ve Yansımaları			7. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi		
	8. Yerel Tarih ve Kültürü			8. İnsan İlişkileri ve İletişim		
				Kariyer Planlama ve		
				9. Geliştirme		
				10. Kültür ve Dil		
				11. Medya Okuryazarlığı		
				12. Mesleki İngilizce		
				13. Sanat ve Estetik		
				14. Türk Halk Oyunları		
				15. Türk İşaret Dili		
				16. Türk Kültür Coğrafyası		
				17. Türk Musikisi		
			18. Türk Sanatı Tarihi			
Toplam	7	14		16	32	

Tablo 6'da görüldüğü üzere, 2006 Sosyal Bilgiler Lisans programında bulunan toplam 66 dersin 7'si seçmeli iken, 2018 Sosyal Bilgiler Lisans programında toplam 68 dersin 16'sı

seçmeli hale getirilmiştir. Eski programda 7 seçmeli dersin 2'sinin "Meslek Bilgisi", 2'sinin "Alan Eğitimi" ve 3'ünün "Genel Kültür" derslerinden oluştuğu görülmektedir. Yeni programda ise 16 seçmeli dersin 6'sının alan eğitimi, 6'sının meslek bilgisi ve 4'nün genel kültür derslerinden oluştuğu görülmektedir. 2006 Sosyal Bilgiler Lisans programında, 8'i seçmeli meslek bilgisi, 6'sı seçmeli alan eğitimi ve 8'i seçmeli genel kültür dersi olmak üzere toplamda 22 farklı seçmeli ders bulunmaktadır. 2018 programında ise, 21'i seçmeli meslek bilgisi, 18'i seçmeli genel kültür ve 13'ü seçmeli alan eğitimi olmak üzere toplamda 52 farklı seçmeli ders yer almaktadır. 2006 programında yer alan seçmeli ders sayısı 7'den (%8.2) 16'ya (%20) çıkartılmıştır.

Yeni programda, gerek seçmeli ders havuzundaki derslerin çeşitlendirilmesi, gerekse programdaki seçmeli ders sayılarının (% 130) arttırılması, gerekse de bu derslerin 3 yıla orantılı bir şekilde yayılması, öğretmen yetiştirme sürecinde öğretmen adaylarının farklı dersleri seçmelerine fırsat tanımaktadır. Örneğin, öğrencilerin bireysel farklılıklarından kaynaklanabilecek sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla "Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu", "Öğrenme Güçlüğü", "Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama" ve "Kapsayıcı Eğitim" dersleri programa konulmuştur. 2006 programında bu derslerin hemen hemen tamamı "Özel Eğitim" dersi kapsamında verilirken, 2018 programında bu dersler ayrı ayrı seçmeli dersler olarak sunulmuştur. Yine Türkiye'de ihmal edilen konulardan olan ve özel eğitim kapsamında sayılabilecek öğrencilere yönelik eğitim aktivitelerini içeren "Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi" seçmeli dersine programda yer verilmiş olması ayrıca önemli bulunmaktadır. Bu konuda yeni araştırmaların yapılması ve Türkiye'de bu eğitime ihtiyaç duyan çocuklara ilişkin istatistiklere ulaşılması oldukça önemlidir.

Programa konulan bir diğer önemli ders, öğretmen adaylarının önündeki yılları daha iyi planlayıp, kariyer sahibi olabilmelerine katkı sağlayabilecek olan "Kariyer Planlama ve Geliştirme" dersidir. Bu dersin seçmeli genel kültür dersi olarak programa konulması öğretmen adaylarına kariyer planlaması yapabilmelerine yardımcı olması bakımından yararlı olacağı öngörülmektedir. Yine, çevresel anlamda olmasa da sürdürülebilirlik ile ilgili kavramın "Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim" dersi çerçevesinde programda yer alması ülkemizin her anlamda sürdürülebilir politikalara ve nitelikli kalkınmaya ihtiyaç duyduğu bir süreçte oldukça isabetlidir.

2006 ve 2018 programlarında seçmeli "Genel Kültür" kapsamındaki dersler incelendiğinde (Bkz. Tablo 6) "Medya Okur Yazarlığı" dersinin aynı kaldığı, "Bilimin Doğası ve Bilim

Tarihi” dersinin ise “Bilim Tarihi ve Felsefesi” dersi olarak değiştirildiği görülmektedir. Programda “Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele” ve “Beslenme ve Sağlık” gibi derslere yer verilmiştir. Özellikle son yıllarda artan madde bağımlılığı ve obezite gibi sorunların doğru anlaşılmasında ve bu sorunlara kalıcı çözümler geliştirilmesi bakımından bu derslerin programa konulması anlamlıdır. Ayrıca “Mesleki İngilizce” dersinin seçmeli ders olarak programda yer alması yine bir diğer önemli yenilik olarak değerlendirilebilir. Çünkü eğitim fakültelerinde İngilizce dersleri İngilizce öğretmenlikleri hariç, yalnızca birinci yılda ilk iki yarıyılı sınırlıdır. Dolayısıyla mesleki İngilizce dersi ile hem kendi alanına ilişkin kavramları öğrenme, hem de farklı ülkelerde alana ilişkin gelişimleri takip edebilme bakımından önemlidir.

2006 programındaki seçmeli “Alan Eğitimi” dersleri incelendiğinde (Bkz. Tablo 6) derslerin daha az ve genel konuları içerdiği görülmektedir. 2018 programında ise ders sayısının ve konu çeşitliliğinin arttırıldığı ve derslerin daha spesifik, ancak kapsayıcı konulardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte seçmeli derslerin özellikle Sosyal Bilgiler alanı ile ilişkileri kurulmaya çalışılmıştır. Örneğin 2006 lisans programında daha genel olarak adlandırılan “Drama” dersi, 2018 programında Sosyal Bilgilerin öncelikleri de göz önünde bulundurularak alanla ilişkilendirilmiş ve “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca 2006 programında “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersi “Öğretim Teknolojileri” olarak değiştirilmiş bunun yanı sıra benzer yaklaşımla yeni programa seçmeli ders olarak “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı” dersi eklenerek materyal geliştirmeye ilgili konular öğretmenlik uygulaması dersleri ve alan eğitimi derslerinin kapsamına alınmıştır.

Meslek Bilgisi, Genel Kültür ve Alan Eğitimi alanlarında seçmeli derslerin arttırılması geleceğin öğretmenlerinin çağın gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip, kültürlü bireyler olarak yetiştirilmesinde olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Çünkü öğretmen adaylarının sınırlı sayıdaki dersi seçmektense, çok disiplinli ve farklı konu alanlarına sahip dersleri seçmeleri, bireysel ve mesleki becerilerini geliştirmeleri bakımından faydalı olabilir. Ancak eski programda 22 olan seçmeli ders sayısının yeni programla 52’ye çıkartılması, bu dersleri verebilecek donanımda akademisyenlerin mevcudiyeti ve seçmeli ders havuzunda yer alan derslerin kaç tanesinin açılacağı gibi soruları akla getirebilir. Örneğin seçmeli dersler arasında bulunan “Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi”, “Kapsayıcı Eğitim” “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu” gibi dersler kimler tarafından ve nasıl verilebilecektir? Uzmanlık gerektiren birçok seçmeli ders için yeterli akademisyen var mıdır?

Birçok eğitim fakültesi bu derslerin kaç tanesini her bir yarıyılıda açabilecek kapasiteye sahiptir? Gibi sorular sorulabilir. Bu soruların haklı gerekçeleri yapılan araştırmalarda belirtilmektedir. Yılmaz (2009) araştırmasında genel kültür ve alan eğitimi alanındaki derslerin fen-edebiyat fakültesinde görevli öğretim elemanlarından yapılan transferlerle karşılanmaya çalışıldığı ve pedagojik formasyon bilgisi olmayan uzmanlarca derslerin okutulduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Doğanay ve diğerleri (2015:15) tarafından yapılan araştırmada, uygulama sürecinde alan uzmanı olmayan öğretim elemanlarının ekonomik gerekçelerle derslere girdiği ve derslerin alan uzmanları tarafından okutulmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada ayrıca öğretmenlik mesleği için kavramsal temel oluşturan bazı derslerin salt ekonomik sebeplerden dolayı seçmeli ders olarak okutulduğu, formasyon bilgisi olmayan uzmanlarca derslerin verildiği ve fen-edebiyat fakültesinde görevli öğretim elemanlarının bu dersleri yürüttüğü gibi sorunlar, katılımcılar tarafından lisans programlarının zayıf yönleri olarak ifade edilmiştir.

Bir diğer önemli nokta ise Şimşek'in (2018) belirttiği merkezileşme sorunudur. Yeni programın geliştirilme sürecinde öncekinden farklı olarak çok daha esnek ve seçmeli ders imkânını artıran “çekirdek program geliştirme” yaklaşımından hareket edildiği iddia edilmiştir. Ancak seçmeli derslerin YÖK tarafından oluşturulan havuzdan gelmesi, yeni derslerin açılabilmesi için YÖK'ün onayının istenmesi (genel kültür hariç), merkeziyetçi bir sistemin devam ettirildiğinin ve buna paralel olarak eğitim fakültelerinin kısmi olan özerkliklerinin de ortadan kaldırıldığına bir göstergesi olarak okunabilir. Şimşek'in kaygılarına ek olarak bu durum, alanında uzmanlaşmış akademisyenlerin uzman oldukları konuda seçmeli ders açmalarına engel teşkil ettiği için, havuzdan bir dersi seçip okutmalarını büyük oranda zorunlu hale getirmektedir. Dolayısıyla bu durum, yıllarca emek harcamış ve uzmanlaşmış akademisyenlerin alanını daraltmaya ve akademik gelişmelerine engel teşkil etmeye sebebiyet verebilir. Çünkü YÖK (2018) programın uygulama yönergesinde, meslek bilgisi ve genel kültür dersleri kapsamında yer alan seçmeli ve zorunlu derslerin anabilim dalınca değil, program farkı gözetilmeksizin fakülte ölçeğinde açılması gerektiğini belirtmektedir. Öğretmenlik uygulaması dersleri ilgili anabilim dalı hocalarınca, meslek bilgisi dersleri öncelikle eğitim bilimleri bölümü tarafından, genel kültür dersleri fakülte dekanlıkları tarafından kurulan genel kültür koordinatörlüğü ve alan eğitimi dersleri ise uzmanlık alanları göz önünde bulundurularak öncelikle ilgili anabilim dalı hocaları tarafından okutulması gerektiği belirtilmiştir.

Tablo 7

2018 Sosyal Bilgiler Lisans Programında İsmi Değişen ve Aynı Kalan Zorunlu Derslere İlişkin Bulgular

	Eski İsim 2006	Yeni İsim 2018	İsmi Aynı Kalan Dersler 2006-2018
Meslek Bilgisi	1. Eğitim Bilimine Giriş 2. Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı 3. Bilimsel Araştırma Yöntemleri 4. Ölçme ve Değerlendirme 5. Rehberlik 6. Özel Eğitim	1. Eğitime Giriş 2. Öğretim Teknolojileri 3. Eğitimde Araştırma Yöntemleri 4. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme 5. Okullarda Rehberlik 6. Özel Eğitim ve Kaynaştırma	1. Eğitim Psikolojisi 2. Türk Eğitim Tarihi 3. Öğretim İlke ve Yöntemleri 4. Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi 5. Sınıf Yönetimi
Alan Eğitimi	7. Siyaset Bilimine Giriş 8. Antropoloji 9. Bilim Teknoloji ve Sosyal Değişme 10. Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I 11. Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II 12. Sosyal Bilgiler Sözlü ve Edebiyat İncelemesi 13. Siyasi Coğrafya 14. İnsan Hakları ve Demokrasi	7. Siyaset Bilimi 8. Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi 9. Bilim Teknoloji ve Toplum 10. Osmanlı Tarihi I 11. Osmanlı Tarihi II 12. Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat 13. Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği 14. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	6. Sosyal Bilgilerin Temelleri 7. Genel Fiziki Coğrafya 8. Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya 9. İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü 10. Türkiye Fiziki Coğrafyası 11. Ortaçağ Tarihi 12. Vatandaşlık Bilgisi 13. Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası 14. Yeni ve Yakınçağ Tarihi 15. Türkiye Cumhuriyet Tarihi I 16. Türkiye Cumhuriyet Tarihi II
Genel Kültür	15. Türkçe I Yazılı Anlatım 16. Türkçe II Sözlü Anlatım	15. Türk Dili I 16. Türk Dili II	17. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I 18. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II 19. Yabancı Dil I 20. Yabancı Dil II 21. Topluma Hizmet Uygulamaları

Tablo 7’de görüldüğü üzere, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim programında toplamda 16 dersin adında kısmi değişiklikler yapılırken, 21 dersin adında ise herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Örneğin “Siyaset Bilimine Giriş”, “Siyaset Bilimi”; “Eğitim Bilimine Giriş”, “Eğitime Giriş”; “Rehberlik”, “Okullarda Rehberlik”; “Özel Eğitim”, “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” olarak değiştirilmiştir.

İsmi değiştirilen derslerin içeriklerine baktığımızda, çoğunluğunda kısmi değişiklikler olduğu görülmektedir. Bu değişikliklerin tamamına ilişkin bir içerik incelemesinin yapılması bu araştırmanın kapsamını aşmaktadır. Ancak yapılan bu kısmi değişiklikleri somutlaştırmak adına birkaç örnek vermek faydalı olacaktır. Aşağıdaki tabloda verilen iki dersin içeriğinin hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 8)

Tablo 8

İsmi Değişen Bazı Derslerin İçerik Bilgilerine İlişkin Bulgular

2006	2018
<p>Rehberlik</p> <p>Temel kavramlar, öğrenci kişilik hizmetleri, psikolojik danışma ve rehberliğin bu hizmetler içindeki yeri, rehberliğin ilkeleri, gelişimi, psikolojik danışma ve rehberliğin çeşitleri, servisler (hizmetler), teknikler, örgüt ve personel, alandaki yeni gelişmeler, öğrenciyi tanıma teknikleri, rehber-öğretmen işbirliği, öğretmenin yapacağı rehberlik görevleri.</p>	<p>Okullarda Rehberlik</p> <p>Rehberlik ve psikolojik danışma (RPD) hizmetlerinin eğitimdeki yeri; gelişimsel rehberlik modelinin felsefesi, amacı, ilkeleri ve programı (kapsamlı gelişimsel RPD programı); temel hizmetleri/müdahaleleri; sınıf rehberliğinde öğretmenlerin rol ve işlevi; RPD hizmetleri kapsamında eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal alanlarda kazandırılacak yeterlikler; okul yöneticisi ve öğretmenlerle rehber öğretmen ve psikolojik danışman arasındaki işbirliği; sınıf RPD plan ve programlarının hazırlanması ve uygulanması.</p>
<p>Eğitim Bilimine Giriş</p> <p>Eğitimin temel kavramları, eğitimin diğer bilimlerle ilişkisi ve işlevleri (eğitimin felsefi, sosyal, hukuki, psikolojik, ekonomik, politik temelleri), eğitim biliminin tarihsel gelişimi, 21. Yüzyılda eğitim bilimine yönelimler, eğitim biliminde araştırma yöntemleri, Türk Milli Eğitim Sisteminin yapısı ve özellikleri, eğitim sisteminde öğretmenin rolü, öğretmenlik mesleğinin özellikleri, öğretmen yetiştirme alanındaki uygulamalar ve gelişmeler.</p>	<p>Eğitime Giriş</p> <p>Eğitim ve öğretimle ilgili temel kavramlar; eğitimin amaçları ve işlevleri; eğitimin diğer alanlarla ve bilimlerle ilişkisi; eğitimin hukuki, sosyal, kültürel, tarihî, politik, ekonomik, felsefi ve psikolojik temelleri; eğitim bilimlerinde yöntem; bir eğitim ve öğrenme ortamı olarak okul ve sınıf; öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede güncel gelişmeler; yirmi birinci yüzyılda eğitimle ilgili yönelimler.</p>

Yeni programda “Bilgisayar I ve II” derslerinin kaldırılarak yerine “Bilişim Teknolojileri” dersinin konulması (Bkz. Tablo 5) eski programdaki “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersinin isminin “Öğretim Teknolojileri” olarak değiştirilmesi, “Bilim Teknoloji ve Sosyal Değişme” dersinin isminin “Bilim Teknoloji ve Toplum” olarak değiştirilmesi hem İlköğretim Sosyal Bilgiler programının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” konu alanı ile uyumlu hale getirilmesi hem de teknolojinin eğitim ortamlarına etkisinin önemsendiğinin bir

göstergesi olarak değerlendirilebilir. Yeni programda “Bilgisayar I ve II” derslerinin içeriklerini de kapsayacak “Öğretim Teknolojileri” dersi ile vurgulanan bu iki dersin içeriğe ek olarak bilgi-işlemsel düşünme ve problem çözme kavramlarının ön plana çıkartılmasına önem verilmiştir. Böylece bilgisayarı yalnızca fiziksel olarak tanıyan ve kullanan bireyler değil, eğitim süreçlerinde teknolojik ortamlar tasarlamayı ve buna göre eğitim-öğretim çalışmaları gerçekleştiren öğretmenlerin yetiştirilmesi önemsenmektedir denilebilir. Yıldırım (2001) “*teknoloji kullanmayı öğrenmek*” ve “*teknoloji kullanarak öğretmek*” gerçeğinden yola çıkarak, öğretmenlere hizmet öncesi eğitimde teknoloji kullanarak öğretim ortamlarını tasarlamaları ve uygulama yapabilmelerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir. Buradan hareketle, 21. yüzyılda öğretmenlerin sahip olması gereken niteliklerden olan bilgi-işlemsel ve eleştirel düşünme gibi beceriler ancak bilginin sorgulandığı, teknolojinin üretildiği, yeniden tasarlandığı, etkin ve doğru kullanıldığı bir eğitim-öğretim faaliyetiyle gerçekleştirilebilir.

Sonuç ve Öneriler

2018 programında uygulama dersleri yarı yarıya azaltılırken, alan eğitimi ve genel kültür derslerinin yüzdelik oranları düşürülmüş, meslek bilgisi derslerinin 2006 programına göre yüzdelik oranları ise arttırılmıştır. Ayrıca derslerin sayıları, kredileri ve ders saatleri azaltılmıştır. Bunların yanı sıra seçmeli ders sayıları arttırılıp, çeşitlendirilmiştir. İsmi değiştirilen zorunlu derslerin içeriklerinde ise büyük kısmı aynı kalmakla birlikte kısmi değişiklikler yapıldığı görülmüştür.

2006 programın daha çok kuramsal bilgiyi ve genel kültürü ön plana çıkaran bir yaklaşımla hazırlandığı görülmektedir. 2018 programının hazırlanmasının en önemli gerekçesi ise, alan eğitimine yönelik derslerle, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yeniden oluşturulması ve programlarda bunlara ağırlık verilerek öğretmenlik uygulamalarının daha yapılandırılmış ve daha geniş zamana yayılmış bir biçimde gerçekleştirilmesi olarak gösterilmiştir. Buradan hareketle 2018 programının ise, alan bilgisini ve daha çok öğretmenlik meslek bilgisini önemseyen bir yaklaşımla, alan eğitimi ve öğretime yönelik mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmasını önceleyerek hazırlandığı görülmektedir. Bu kapsamda eski programda revizeye gidilmiş, bazı dersler programdan çıkartılarak, 2018 programına yeni dersler eklenmiştir. Greenhill, (2010), 21. yüzyıl öğretmen eğitimi programının ilave ders saati veya ders eklemenin, çok ötesinde felsefi bir yaklaşım gerektirdiğini belirtmektedir. Benzer biçimde Turan (2019) uygulamayla ilgili tek sorunun okullardaki öğretmenlik uygulamasına

ayrılan sürenin az olmasından ziyade, uygulama okullarının niteliğinden, uygulama sürecinin ciddiyeti ve etkililiğine kadar pek çok hususun göz önünde bulundurulması gerektiğini, okullardaki uygulama sürecinin daha etkili ve verimli hale getirilebilmesi için mevcut sürelerin olabildiğince amacına uygun, etkili ve yararlı bir şekilde kullanılması için nitelikli çözümlere ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla 2018 Sosyal Bilgiler lisans programının öğretmen adaylarında gereksinim duyulan 21. yüzyıl bilgi, beceri, nitelik, yeterlilik ve yetkinlikleri geliştirmeye yönelik olarak hazırlandığı ancak programın değiştirilmesine ilişkin çok sayıda gerekçe belirtildiği halde programın genel felsefi çerçevesinin YÖK tarafından çizilemediği, uygulamaya ilişkin durumu inisiyatife bıraktığı, dolayısıyla Greenhill'in belirtmiş olduğu felsefi yaklaşımı ve Turan'ın belirtmiş olduğu uygulama sürecine ilişkin nitelikli çözümleri geliştirip, yansıtmada eksik kaldığı söylenebilir.

2006 ve 2018 programları karşılaştırıldığında, 2018 programında ders saatlerinin azaltıldığı ve toplam kredilerinin düşürüldüğü görülmektedir. Yeni programda meslek bilgisi ve alan eğitimine ilişkin derslerinin ağırlığı artırılırken, alan bilgisi (felsefe, sosyoloji, arkeoloji, estetik, hukuk, ekonomi vb.) gibi derslerin ise büyük oranda azaltıldığı ya da zorunlu ders kategorisinden çıkartıldığı görülmektedir. Bu durum Sosyal Bilgilerin disiplinler arası bilimlerden damıtılarak oluşturulmuş bir ders olma anlayışı ile pek uyuşmamaktadır. Ayrıca mezun olup öğretmenlik hayatına başlayan kişilerin alan bilgisi konusunda bilgi yoksunluğu yaşamalarına sebebiyet verebilir.

2018 öğretmen yetiştirme programı ile her ne kadar programların ders saatleri, AKTS, kredi ve içerikleri bakımından bazı standartlar yakalanmaya çalışılsa da; Sosyal Bilgiler programının çok disiplinli yapısından kaynaklı olarak özellikle alan eğitimi ve genel kültür derslerinin belirlenmesi ve içeriklerinin oluşturulmasında tartışmalara açık düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. 2006 programında, “alan ve alan eğitimi”, “öğretmenlik meslek bilgisi”, “genel kültür” olarak yer alırken; 2018 programında ise, “alan eğitimi”, “meslek bilgisi”, “genel kültür” olarak yer almıştır. Buradaki en önemli değişikliğin “alan ve alan eğitimi” derslerinin “alan eğitimi” ders grubu olarak değiştirilmesidir. Böylece Sosyal Bilgilerin disiplinler arası yapısını yansıtan “alan” dersleri yerine “alan eğitimi” derslerine yoğunluk verilmiştir. Ancak bu durum bir karışıklığa neden olmuş, “alan” ve “alan eğitimi” gibi farklılık içeren derslerin tek bir ders grubuymuş gibi algılanmasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla bu karışıklığın ve yanlış algının giderilmesi için bu isimlendirmenin “alan” ve “alan eğitimi” biçiminde birbirinden bağımsız olarak ya da 2006 programındaki gibi “alan ve alan eğitimi” şeklinde değiştirilmesinde fayda görülmektedir.

2018 programın bir diğer önemli sorunu uygulama derslerinin “öğretmenlik uygulaması” ve “topluma hizmet uygulamaları” dersleri dışında sıfırlanmasıdır. Oysa sürekli referans alıp örnek verdiğimiz Finlandiya ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde uygulama derslerine büyük oranda ağırlık verildiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca ülkemizde yapılan bazı araştırma sonuçları da, programlardaki uygulama derslerinin azlığına ve işlevsel olmadığına işaret etmektedir (Tonga, 2012; Akhan, 2015). Buradan hareketle uygulama derslerinin “okul uygulaması” dersleri ile sınırlandırılmış olması, öğretmenlik mesleğinin aynı zamanda bir uygulama mesleği olduğu (Tonga, 2012) anlayışı ile çelişmektedir.

Ayrıca “okul deneyimi” dersinin kaldırılması da yine programın bir diğer olumsuz özelliği olarak düşünülmektedir. Okul Deneyimi” dersinin öğretmen, öğrenci ve adayların çalışacakları kurum ve kültürü gözlemleme fırsatı veren, öğretmen adayı ile okul ve öğrenciler arasında organik bağ kuran nitelikte olan bir ders olduğunu yapılan araştırmaların sonuçları doğrultusunda daha önce ifade etmiştik. Bu dersin kaldırılmasından ziyade, daha işlevsel ve nitelikli hale getirilerek, öğretmen adaylarının okul ile olan bağını öğrenimlerinin daha erken bir döneminde kuracak biçimde ve okul ortamını daha yakından tanımalarına fırsat verecek bir zamanda programa yerleştirilmesinin daha yerinde olacağı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda 4. sınıf öğretmen adaylarının KPSS’ye hazırlanmalarından dolayı uygulama derslerini geçştirdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Yılmaz, 2009; Ermiş, 2010). Dolayısıyla mevcut programda VII. ve VIII. yarıyıldan okutulan “Okul Uygulaması” dersinin yapılacak yeni düzenlemelerde bu araştırmaların sonuçları da göz önünde bulundurularak VI. ve VII. yarıyıldan okutulması önerilmektedir.

Yeni programda seçmeli ders sayısının yaklaşık olarak iki buçuk kat artırılması, ders havuzunun büyük oranda çeşitlendirilmesi ve seçmeli ders ağırlığının artırılması öğretmen adaylarının ilgi duyacakları, kendilerini daha iyi geliştirmek isteyecekleri konularda ders seçimleri yapabilmeleri bakımından önemlidir. Ayrıca bütün öğretmen yetiştirme lisans programlarında seçmeli derslere %25 oranında yer verilmesi yükseköğretim alanında Bologna sürecine uyum sağlanması ve belli bir standardın yakalanması bakımından da önemli bir gelişmedir. Bu durum aynı zamanda YÖK’ün program değişikliği için öne sürdüğü gerekçelerden de biridir. Ancak seçmeli derslerin YÖK onayına açılması merkezîyetçiliği akla getirirken; çok sayıdaki seçmeli dersi verebilecek akademik personel ve fiziki alt yapının mevcudiyeti ise seçmeli derslerin layıkıyla yapılıp yapılamayacağı sorusunu akla getirmektedir.

YÖK'ün 2018 programında teknoloji temelli içeriklere sahip derslerle hedeflediği şeyin, derslerin içeriklerinde açık bir şekilde ifade edilmese de, “teknoloji okur-yazarı” öğretmenlerin yetiştirilmesi olduğu söylenebilir. Ancak eğitim fakültelerinin fiziksel ve akademik anlamda bu işi gerçekleştirebilme noktasındaki donanımlarına ilişkin yeterlilikleri önemlidir. Dolayısıyla bu konuda sorulan sorulara açıklık getirecek yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca ders sayısındaki sınırlılıkta diğer bir önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle öğretim teknolojileri ve bilişim alanlarındaki baş döndürücü gelişmeler, öğretim teknolojilerinin iki saatlik bir ders ile yeterli düzeyde verilmesinin ve etkili bir şekilde amacına ulaşmasının önündeki bir diğer önemli sorun olarak görülebilir. Bu sebeple “Bilgisayar I ve II” derslerinin kaldırılmasından ziyade bu derslerle paralel bir biçimde öğretim teknolojileri dersinin yürütülmesi daha yerinde bir uygulama olabilir.

Bu araştırma ile daha çok 2006 ve 2018 programlarını karşılaştırarak mevcut durumu ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Bu sebeple yeni programın yapısı ve işleyişine yönelik görüş, algı ve deneyimler görüşmeler yoluyla daha ayrıntılı ve derinlemesine irdelenebilir. Bu doğrultuda programın eksikliklerinin tamamlanmasında ve güçlü yönlerinin belirlenmesinde öğretmen adayları, akademisyenler ve MEB uzmanları ile nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir.

ETİK BEYAN: “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi Programlarının Yapısı: 2006-2018 Programlarının Karşılaştırılması*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğum Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirilme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.”

Kaynakça

Akhan, N.E. (2015), Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Lisans Programı Üzerine Düşünceleri, *JASSS International Journal of Social Science*, 32, 267-289.

Ata, B. (2005). *Yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının ilköğretim 2005 Sosyal Bilgiler dersi (6, 7. sınıflar) öğretim programı açısından değerlendirilmesi*, 10 Nisan 2019 tarihinde <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/sosyalbilgiler.doc> adresinden alındı.

Akhan, N. E. (2015), Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Lisans Programı Üzerine Düşünceleri, *The Journal of Academic Social Science Studies* (2), 267-289.

Aydın, A., Başgan, A. G. (2005), The Problem of Teacher Training in Turkey, *Biotechnology and Biotechnological Equipment*, 2/19 Supplement, 191-197.

Azar, A. (2011), Türkiye’de’ki Öğretmen Eğitimi Üzerine Bir Söylem: Nitelik mi, Nicelik mi? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi (Journal of Higher Education and Science)*, 1 (1), 36-38.

Başkan, A. G.,(2001) *Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma*, Ankara: Ritm İletişim Hizmetleri Ltd. Şti.

Çelik, Y. , Gül. ,İ. (2018) Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Değerlendirilmesi, *Asya Öğretim Dergisi (Asian Journal of Instruction)*, 6 (2), 81-103.

Çoban, A. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: Betimsel Bir Karşılaştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* (2), 27-46.

Darling-Hammond,L. (2010). *Evaluating Teacher Effectiveness How Teacher Performance Assessments Can Measure And Improve Teaching*, 10.04.2019 tarihinde https://edpolicy.stanford.edu/sites/default/files/publications/evaluating-teacher-effectiveness_0.pdf adresinden alındı.

Demircan, C. (2007), “Okul Deneyimi II Dersine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 119-132.

Doğanay, A., Akbulut Taş M., Yeşilpınar, M., Yolcu, E., Turhan-Türkkan, B., Sarı, M., Karakuş, M., Aybek, B., Sadık, F., ve Akbulut, T. (2015). Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Model Arayışı, *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 5 (9), 1-21.

Ermiş, H., Uygun, K., İnel, Y. (2010), Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi II Dersi Etkinliklerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13 Kasım, Antalya, 673-681, ISBN: 978 605 364 104 9.

Gençtürk, E. , Sarpkaya, G. (2015), Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeterlikleri. M. Safran içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 49-66). Ankara: Pegem Akademi.

Girgin, Y. (2011), Cumhuriyet Dönemi (1929-1930, 1949, 1981) Ortaokul Türkçe Programlarının İçerik, Genel ve Özel Amaçlarıyla Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 11-26.

Günden, S. (1995), *Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış: İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*, Ankara: TED Yayınları.

Atik Kara, D. , Sağlam, M. (2014), Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Yeterliklerinin Kazandırılması Yönünden Değerlendirilmesi, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Resarch in Education*, 2 (3), 28-86.

Kaymakçı, S. (2012), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının İçerik Değerlendirmesi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2 (1), 45-61.

Kenan, S. (2009), Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: Değerler Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 1, 259-295.

Kızılçaoğlu, A. (2005), Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırma Sürecine İlişkin Eleştiriler ve Öneriler, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 132-140.

Küçükahmet, L. (2007), 2006-2007 Öğretim Yılında Uygulanmaya Başlayan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 203-218.

MEB, (2017), *Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023*, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 01.04.2019 tarihinde http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/09140719_Strateji_Belgesi_Resmi_Gazete_sonrasY_ilan.pdf adresinden alındı.

Özav, L. (2001), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Düşünceler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 165-177.

Özdemir, M. (2015), Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi, M. SAFRAN içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 17-48). Ankara: Pegem Akademi.

Özmen, H. (2008), Okul Deneyimi - I ve Okul Deneyimi – II Derslerine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 25-37.

Tantoöğen, A. (2006), Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Etkili Vatandaş Yetiştirme, A. Tanrıöğen içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Taş, A. M. (2004), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 28-54.

Tay, B. (2017), 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırılması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.

Tonga, D. (2012), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 780-803.

Turan, R. (2018), Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2018 Yılında Gerçekleştirilen Güncelleme Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum, Spor Bilimleri Sempozyumu*, (602-619). Çorum.

Uçan. A. (2001), Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine Bakış. *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimde Kalite Paneli*, (22 Kasım 2000) Ankara.

Ünlü, İ. , Koçoğlu, E. , Ay, A. (2015), Sosyal Bilgiler Lisans Programındaki Uygulamalı Derslere Yönelik Öğretmen Adayı Görüşlerinin İncelenmesi, *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 371-386.

Varış, F. (1996), *Eğitimde Program Geliştirme*, . Ankara: Alkım Yayınları.

Yeni Öğretmenlik Lisans Programları Üzerine Prof. Dr. Ahmet Şimşek İle Söyleşi, 10.02.2019 tarihinde <http://www.kirmizilar.com/tr/index.php/soylesiler/item/982-yeni-lisans-programlari-uzerine-prof-dr-ahmet-simsek-ile-bir-soylesi> adresinden alındı.

Yıldırım, A. , Şimşek, H. (2006), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. (2013), Teacher Education İn Turkey: Trends, Issues and Priority Areas, *Eğitim ve Bilim*, 38 (169), 175-191.

Yıldırım, A. VE Şimşek, H. (2016), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, İ. (2001), Kaliteli Öğretmen Yetiştirmede Hizmetiçi Eğitimin Yeri, *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimde Kalite Paneli*, (22 Kasım 2000) Ankara.

Yılmaz, K. (2009), Lisans Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri: Öğretmen Adaylarının Görüşleri, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 31-53.

Yiğit, N. , Alev, N. (2005), Etkili Öğretmen Yetiştirme Açısından Okul Deneyimi Derslerinin Değerlendirilmesi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1) s.91-103.

YÖK. (1998), Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi, Ankara.

YÖK. (2007). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. 10.01.2019 tarihinde http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik//journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/49875 adresinden alındı.

YÖK. (2018), Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. Ankara Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, Ankara.

Extended Abstract

Introduction

Teacher training processes and programs in many countries are revised in line with globalizing world and social learning, developments in science and technology, changes and developments in subject areas, the innovations and developments in teaching theory and approaches (Özdemir, 2015, p. 18). In this direction, teacher training programs in the Republic of Turkey got affected by these developments and needed to renew and update itself in time as a result of these developments. Social Studies license program in Turkey has been modified as of 2018 and the program is implemented in the 2018-2019 academic year. It is

important that the new teacher training program implemented should be examined in terms of the quality and quantity required for Social Studies teaching and be continuously evaluated in the process of questioning. In this context, the aim of this study was to compare the social studies teaching programs with different aspects in 2006 and 2018, and to introduce the innovations with the new program. In this context, our first basic aim is to examine the numerical data related to professional knowledge, field education and general culture course categories, course hours, numbers, credits and theory, and rates of practice of these courses. The second aim is to analyze the distribution of compulsory and elective courses in programs comparatively, and to make an assessment about the new program intensively.

Method

In this research, document analysis method which is one of the qualitative research techniques is used. Document review is intended to provide written information about the facts and truths analysis (Yıldırım & Şimşek, 2015, p. 217). Other data such as documents interview and observation can be used with a single source of data, as well as a single data set (Lightning & Simsek, 2006, p. 196-197). The data set of this study consists of 2006 and 2018 Social Studies Teacher Education Programs regulated by The Higher Education Council (YÖK)

Conclusion and Discussion

With the changes, and credit and course hours in 2018 program are more with two courses, 2006 program has 9 credits and 16 hours more.

In the 2006 program, there is a total of 170 tuition hours, 142 theoretical course hours and 28 practice courses, while 2018 program consists of a total of 154-course hours, 140 theoretical, 14 of them are practice. Therefore, a total of 170 in 2006 program Course hours have been reduced to 154-course hours in the new program. In the 2006 program, it is seen that a total of 28 hours of practice courses are reduced by half (50%) to 14 hours. However, one of the issues need to be meticulously placed to the teacher training institution programs is the practice activities (Küçükahmet, 2007). Therefore, ones who will do this job which requires expertise and professionalism (Darling-Hammond, 2010) should learn all the necessities and subtleties of the work before they start.

While the total number of courses was 66 in the 2006 program, this number was increased to 68 in 2018. The number of courses in the field education which was 40 in 2006 program was

reduced to 34 in 2008; The number of professional courses is increased from 11 to 22 with; the number of general culture courses was reduced from 15 to 12 with the new program. When it is evaluated statistically, it is seen that there is a decline in field education and general culture courses while there is an increase in the number of profession courses. This situation shows that the new program is prepared to emphasize the teacher's information of profession in a structure. It can be said that the increase in the professional courses is a positive change in the development of teaching professional knowledge. One of the reasons for updating the teacher education programs by YÖK is "Reconstruction of teaching vocational courses with lessons for field education and giving more weight to these programs, dissemination and implementation in a more structured form (YÖK, 2018). However, the number of courses decreased from 40 to 34 in the field education, so it is seen that the purpose has not been fulfilled. One of the basic reasons of the program change made in 2006 is the neglect of the general culture courses in 1998 restructure, so the number of general culture courses was increased in 2006. So it is assumed that general culture courses will develop the perspectives of prospective teachers and develop a broader look in perspective for a range of issues. However, with the 2018 program, the number is again reduced.

It is observed that 21 courses in total as 3 vocational courses in the 2006 program, 16 field education were omitted from the 2006 program and 2 general culture courses, and a total of 15 new course courses, which are 5 professions, 9 field training and 1 general, including culture courses, are included in the 2018 program. Instead of 6 courses from 21 compulsory courses which were omitted from the program, some elective courses were offered. For example, instead of Economics ", "Economics and Entrepreneurship "and" Turkey's Economic Structure "lessons, instead of "Drama" course, "Drama in Education" and "Drama in Social Studies Teaching" courses are included. Courses "Social Studies Textbook Reviews" and "Today's World Problems" were not compulsory anymore with the same name and almost similar content. They were taken to the elective courses group in the field education.

While 7 of the 66 courses in the 2006 Social Studies Undergraduate Program are elective, 16 of the 68 courses in 2018 the program are elective. 2 of 7 elective courses in 2006 was made up vocational courses, 2 field training and 3 general culture courses. In the new program, it is seen that 16 elective courses consist of 6 field education, 6 of them occupational knowledge and 4 of general culture courses. In the 2006 Social Studies undergraduate program, there are 22 different elective courses, 8 of which are elective professions, 6 of which are elective

fields, 8 of which are elective general culture courses. In 2018 program, there are 52 different elective courses in total, which are 21 elective professions, 18 elective general cultures and 13 elective courses. The extension of the number of elective courses in the old program and increase in the elective course that can be taken from 7 to 16 are important in terms of teachers course choices in which the candidates will be interested more and they will want to improve themselves more because instead of a limited number of courses, multi-disciplinary and different topics will allow teacher candidates to choose the lessons they have found themselves missing or in different areas they want to improve. However, the fact that the number of elective courses which was 22 was increased to 52 with the new program, the availability of academicians to be able to give these courses, how many courses can be opened in the elective course pool are questions are important questions to be answered in this case.

Partial changes in the name of a total of 16 courses in the 2018 Social Studies curriculum were made. For example, “Introduction to Political Science” has been changed as “Political Science”, “Introduction to Education Science” as “Introduction to Education “, ”Guidance” as “Guidance in Schools “, ”Special Education” as “ Special Education and Inclusion”. When we look at the contents of the changed courses, the majority of them are partial.